

Rostra Economica

nummer 259 | jaargang 52 | april 2006

Een periodiek van Studievereniging Sefa

Sefa

Wellink

"Ik denk dat ons takenpakket in de afgelopen jaren gewoon veel interessanter is geworden."

Tussen Hoop en Vrees

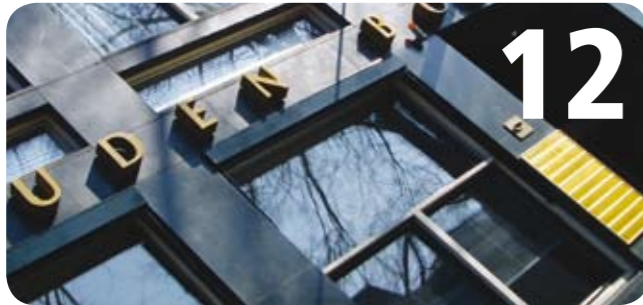
Het failliet van een Nederlandse bank;
Van der Hoop Bankiers.

Operationeel risico

Heeft de laatste jaren zijn plaats weten te veroveren binnen de financiële wereld.

ADV KPMG L

ADV KPMG R

Interview met een bankpresident: Nout Wellink **6**
De Nederlandsche Bank (DNB) zorgt sinds 1814 voor een gezond financieel stelsel en economisch klimaat in Nederland. Zij houdt toezicht op de financiële wereld en het betalingsverkeer, en beperkt de inflatie. Sinds het ontstaan van de EMU zijn er echter taken verschoven. Wat is de toekomst van DNB in een veranderend Europa?

Tussen Hoop en Vrees Het failliet van een Nederlandse bank **12**
Ruim twintig jaar lang was geen bank meer omgevallen in Nederland, maar 16 december 2005 werd Van der Hoop Bankiers failliet verklaard. In dit artikel laat Dennis Schoenmakers zien dat de bank door wanbeleid en strategische missers al lang voor het faillissement ten dode was opgeschreven.

Operationeel risico: de nieuwste dimensie in riskmanagement **18**
Operationeel risico heeft de afgelopen jaren snel zijn plaats weten te veroveren binnen de financiële wereld. Zo goed als alle zelfresponderende banken hebben de laatste tijd risicomanagement-afdelingen opgericht die zich uitsluitend bezig houden met dergelijke risico's teneinde 'Basel II compliant' te zijn.

Banken gaan voor duurzaamheid **24**
Maatschappelijk verantwoord bankieren krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Alle grote Nederlandse banken hebben groenfondsen en zetten zich in voor ethisch verantwoorde beleggingen, terwijl duurzame banken zich op steeds meer klanten mogen verheugen.

Het BSA: drie vliegen in één klap? **30**
Binnenkort wordt op de faculteit een besluit genomen over het continueren van het bindend studieadvies. De facultaire studentenraad evalueert het BSA en geeft de sterke en zwakke punten aan.

Gepromoveerd en beloond met een prijs... **32**
"UvA-econoom Onno Truijens wint NOBEM-prijs voor beste proefschrift", zo valt reeds enkele weken te lezen op de FEE internetportal. Maar wat is de NOBEM prijs? En wie is Onno Truijens? Rostra Economica zocht hem op. Een gesprek over troebele markten in de reisindustrie, de mobiele telefonie en de energiesector.

Kijk op onderwijs: de visie van Bas Jacobs **36**
In deze nieuwe rubriek over de inrichting en financiering van het onderwijs komt Bas Jacobs aan het woord. De afgelopen jaren deed hij onderzoek naar de financiering van het hoger onderwijs in Nederland. "De financiering kan radicaal anders en de staat kan veel geld besparen."

Gesprek met nieuwe columnist Arnoud Boot **38**
Boot is oprichter en hoofd van zowel het Amsterdam Center voor Law and Economics (ACLE), als de denktank Amsterdam Center for Corporate Finance (ACCF). Hij is auteur van talrijke wetenschappelijke artikelen in prestigieuze internationale tijdschriften, en doceert hij als hoogleraar ondernemingsfinanciering verscheidene cursussen aan de economiefaculteit. "Druk? Nee, druk ben ik niet echt. Ik ben gewoon met veel dingen bezig."

Sefa Front	26
International Students: "I Amsterdam"	28
Aftellen tot Basel II	42
Column Arnoud Boot Nieuw!	40
Student in business: Jonne Arnoldussen	44
De klachtenstudent	46

In Perspectief...

Af en toe lijkt het wel alsof er allengs meer problemen en crises bestaan in de huidige wereld dan vroeger. De dreiging van terrorisme lijkt altijd en overal aanwezig te zijn. De vergrijzing hangt als het zwaard van Damocles boven ons hoofd, om nog maar niet te spreken van het feit dat als we niet oppassen, China en India over tien jaar de economische dans leiden. Wouter Bos merkte na de gezamenlijke reis van de fractievoorzitters uit de Tweede Kamer op, dat wij met onze paar IT-studenten onmogelijk kunnen opboksen tegen de vele die in India worden opgeleid. Europa en de VS fungerend als gastarbeiders, nieuwe wereldeconomieën in de toekomst, ontvangen wij straks zelf ontwikkelingshulp?

Hoewel de mens over het algemeen geneigd is de negatieve dingen in de herinnering te laten overheersen, wordt het nabije verleden veelal enigszins geromantiseerd in vergelijking met het huidige tijdperk. Er staan inderdaad grote veranderingen voor onze deur, maar zijn deze ingrijpender dan die in het verleden plaatsvonden?

Op het moment lees ik "Hoe God verdween uit Jorwerd" van Geert Mak. Hij beschrijft in dit boek een klein dorp in Friesland tussen 1945 en 1995, de tijd van de transitie van boerensamenleving naar een dienstensector. Van een bevolking waarvan tweederde in een boerenbedrijf werkzaam was, naar een waarvan nog geen 3 procent in deze sector werkzaam is. Dit betekende een geheel andere vorm van samenleven op het platteland, de natuurlijke cohesie verdween. Geforceerd door concurrentie uit de rest van de wereld, moesten boerenbedrijven fors investeren om overeind te kunnen blijven. Bedrijven die deze risico's niet konden of durfden te nemen gingen ten onder. Een tragische maar niet tegen te houden ontwikkeling. Sommige boeren zochten hun voortbestaan in het starten van geheel biologische boerenbedrijven, om aan de groeiende vraag naar groene producten te kunnen voldoen. Dit past in een trend van toenemend maatschappelijk bewustzijn, waaruit de toenemende populariteit van maatschappelijk verantwoord beleggen te verklaren valt. Vrijwel alle banken richten fondsen met "groene" doelstellingen op.

Al deze banken zullen echter wel moeten voldoen aan de nieuwe Basel II richtlijnen, de nieuwe regels ten aanzien van risicomanagement. Dit om de kans op een failliet van een bank tot een minimum te beperken. Deze regels hebben wel enkele haken en ogen, in deze editie wordt hier uitgebreid op ingegaan. De toezichthouder in Nederland, De Nederlandsche Bank (DNB), zal met Basel II haar voordeel kunnen doen, na de ondergang van Van der Hoop bankiers zal zij extra alert zijn op slechte voortekenen.

Een wereld zonder conflicten en bedreigingen is eigenlijk helemaal niet interessant. Ondanks mijn positieve kijk op de wereld, smul ik stiekem van crises, zowel economisch als politiek, die discussie en onenigheid tot gevolg hebben. Over enkele jaren plaats ik de ontwikkelingen van het heden wel in het perspectief van het gehele verleden.

Robert Kusters
Hoofdredacteur

Colofon

Hoofdredacteur
Robert Kusters
Judith Groen

Eindredacteur
Anne-Marieke Visser

Redactie
Melle Bijlsma
Dennis Schoenmakers
Jante Parlevliet
Yvan van Dam
Damien Morgenstond
Justin van der Bruggen
Stefan Vermeulen

Met medewerking van
Mark Schilstra
Frank Schilstra

Fotografie
Tim Posthumus Meyjes

Columnist
Arnoud Boot

Cartoons
Arend van dam

Vormgeving
Yvin Hei

Adreswijzigingen
Studentenadministratie
Binnengasthuisstraat 9
1012 ZA Amsterdam

Jaarabonnement
5 nummers voor 15 euro

Voor reacties, brieven en open sollicitaties is de redactie te bereiken op:
Kamer E0.02
Roetersstraat 11
1018 WB
Telefoon: 020 5254024
E-mail: rostra@gmail.com

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de redactie of de externe auteur overgenomen worden. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van ingezonden stukken en behoudt zich het recht voor deze in te korten

Oplage
3700

Advertenties
Deloitte
De Nederlandsche Bank
Ernst & Young
Het Rijk
KPMG
Ministerie van Financiën
Nuon
PricewaterhouseCoopers
RSM Niehe Lancée

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar
Ter attentie van Acquisiteur
Sefa: Marije Groot Bruinderink
Telefoon: 020 5254024
Email: bestuur@sefa.nl

Zet- en drukwerk
Thieme Media, Amsterdam

“Wij zijn een gecompliceerd, maar heel interessant en springlevend beestje, waar veel aan het veranderen is.”

Interview met een bankpresident

De Nederlandsche Bank (DNB) zorgt sinds 1814 voor een gezond financieel stelsel en economisch klimaat in Nederland. Zij houdt toezicht op de financiële wereld en het betalingsverkeer, en beperkt de inflatie. Sinds het ontstaan van de EMU zijn er echter taken verschoven. Wat is de toekomst van DNB in een veranderend Europa? Hoe kunnen we terugkijken op de invoering van Euro? Rostra Economica interviewde de man aan het roer: de president van De Nederlandsche Bank, Nout Wellink.

Waarom hebt u voor deze carrière gekozen?

‘Ik heb niet gekozen. Ik zat op de universiteit, ik werd gevraagd als medewerker aan de juridische faculteit en gaf lessen economie. Dit heb ik tot 1970 gedaan en daarna heb ik er heel bewust voor gekozen om naar het departement Financiën te gaan. Mijn carrière heeft zich verder zonder bewust streven ontwikkeld. Ik ben altijd erg geïnteresseerd geweest in het werk, en als je iets leuk vindt, werk je hard, en als je hard werkt dan komt het allemaal goed. Als student was ik niet erg vlijtig en daar heb ik nog wel eens spijt van. Maar naderhand ben ik extra vlijtig geworden.’

U heeft rechten gestudeerd en bent nu werkzaam in de economie. U bent dus een voorbeeld van iemand die op een andere plek terecht is gekomen dan zijn studie doet vermoeden.

‘Ja, dat is in Nederland minder gebruikelijk dan bijvoorbeeld in Engeland. Ik heb daar een collega gehad die als classicus in economische sferen terecht is gekomen. Ik denk ook dat dat geen overmatig groot probleem is, veronderstellend dat je genoeg belangstelling hebt voor het vakgebied. Ikzelf heb in de loop der jaren erg veel aan economie gedaan en een hoop kunnen bijspijkeren, maar het is wel belangrijk dat je jezelf dwingt dit te doen. Ik heb vrijwillig veel boeken over economie gelezen, meer dan de meeste

economiestudenten ooit verplicht in hun leven zullen doen. In mijn functie gaat het overigens om meer dan economie. Er zijn zoveel aspecten, het economische is niet doorslaggevend. Ik ben niet het grootste genie van deze organisatie, maar ik denk dat ik best een goede econoom ben. Je hoeft ook niet de grootste econoom van het land te zijn als je op deze post zit. Het is wel handig als je een goede econoom bent, maar je moet ook mensen kunnen mobiliseren en begrijpen wat er gebeurt.’

Dus het is geen probleem voor een classicus om bij DNB te solliciteren?

‘Nee, dat zou geen enkel probleem zijn, mits hij of zij zeer gemotiveerd is en extra energie zal besteden aan economie en dan vooral aan monetaire economie. Het kan onder bepaalde omstandigheden zijn voordelen hebben. Als je geen econoom bent denk je op bepaalde terreinen op een andere manier en dat kan handig zijn.’

Hoe ziet een dag uit uw leven er uit?

‘Dat wisselt heel sterk, maar laat ik beginnen met het feit dat ik erg veel op reis ben. Zo ga ik komende week in het weekend naar Bazel, waar ik onder andere het verband van de Groep van Tien zal vergaderen over de toekomst van de wereldeconomie, met de belangrijkste landen ter wereld. Op dinsdag ga ik naar Australië, waar door het Financial Stability Forum (bestaande uit de Groep van zeven plus enkele landen met een belangrijke financiële sector) vergaderd zal worden over bedreigingen voor de financiële stabiliteit. Zondagochtend ben ik thuis. Maandag vertrek ik alweer naar Frankfurt. Ondertussen werk ik ook veel in de auto en in het vliegtuig. Ik reis per auto naar Parijs, Bazel, Frankfurt en dat zijn lekker lange ritten, waarop ik veel kan werken. Verder doe ik ook interne besprekingen en seminars en optredens voor bejaarden, jonge kinderen, schoolklassen en studenten. Zo heb ik kortgeleden bijvoorbeeld nog op een carrièrebeurs gesproken.’

Maar heeft u die ene zondag dan ook echt vrij?

‘Nou, er staat dan een tas die ik in de loop van de zondag moet doorwerken, met dingen die zich hebben opgestapeld in de tijd dat ik weg was.’

Kunt u uw takenpakket omschrijven?

‘Ik ben de voorzitter van de directie en stuur de afdeling juridische zaken aan. Als voorzitter houd ik het reilen en zeilen van de organisatie in de gaten. Ik ben sparringspartner, collega's kunnen mij om raad vragen omdat ik meer afstand heb tot een probleem. Ook heb ik langzamerhand wel enige ervaring; ik zit hier nu 24 jaar en heb in al die jaren alle hoeken van de bank gezien. Dit is mijn interne taak, maar daarnaast heb ik ook een niet onbelangrijke externe taak. Het vertegenwoordigen van de bank op radio en televisie en in de kranten. Ook geef ik zo nu en dan college op de universiteit. Verder ben ik bestuurslid van de Europese Centrale Bank (ECB), van de groep van 10, governor voor Nederland bij het IMF en ik zit in allerlei internationale lichamen.’

Wat is, sinds de oprichting van het Europese Stelsel van Centrale Banken (ESCB), de werkelijke invloed van

‘Je moet niet teveel geloof hebben in het budgettaire instrument.’

Nederland in het monetaire beleid voor de Eurozone? Hoe belangrijk is onze ene stem?

‘Als je één stem hebt, dan heb je één stem. We hebben nu zelfs een groter gewicht dan in het verleden, aangezien we toen toch opgesloten zaten in een aanpak waarin min of meer automatisch Duitsland werd gevolgd. Voor met name de Fransen was één van de bedoelingen van de EMU de macht van de Duitsers te breken, zij waren de trendsetters van het monetaire beleid in Europa. Macht breek je alleen als die naar anderen gaat. De Duitse hegemonie is door het ontstaan van het ESCB verdeeld over de anderen en niet naar Frankfurt gegaan. De directie van de ECB heeft zes stemmen van de achttien. Er is een gedeelde macht, het is een stelsel van centrale banken, en dat realiseren mensen zich vaak niet. Ik zeg altijd: de besluitvorming vindt in Frankfurt plaats, niet door Frankfurt. Of het zo blijft op de lange termijn weet ik niet. Ik denk echter dat er op langere termijn meer macht naar het centrum in Frankfurt moet gaan. Op de korte termijn denk ik niet dat het

verstandig is, omdat Europa nog niet volgroeid is. Dat betekent dat de Europese instellingen nu heel ver van de burgers afstaan. Als er nu meer macht naar Frankfurt gaat, dan is het monetaire beleid in het eigen land niet meer herkenbaar. Hiervoor is de tijd nog niet rijp. De burger is nog niet zo ver dat hij alles aan Europa wil overlaten.’

In hoeverre is het ESCB te vergelijken met het Amerikaanse Federal Reserve systeem?

‘Er is een belangrijk verschil tussen Amerika en Europa: in Amerika heeft, wat wij noemen het centrum (Washington) de meerderheid in het besluitvormend comité. Als Greenspan (voormalig FED directeur, nu is dit Bernanke, Red.) erin slaagt zijn collega's in Washington op één lijn te krijgen, dan hebben ze samen zeven stemmen van de twaalf. Als hier Trichet (president van de ECB, Red.) zijn vijf andere collega's van de directie op

één lijn weet te krijgen, dan zijn er nog steeds twaalf andere stemmen. Het ESCB is minder centralistisch gebouwd dan het stelsel van Federal Reserve Banks in Amerika. Als er landen bij de EMU komen wordt het anders. Als er meer dan vijftien governors (centrale bankpresidenten) zijn, dan zullen we ons gaan beraden over de vraag of we moeten rouleren. Zijn het er meer dan achttien, dan zullen we zeker gaan rouleren.’

Op welke termijn denkt u dat er landen bij zullen komen?

‘Het bereiken van vijftien landen zou wel eens snel kunnen gaan, ik denk binnen een paar jaar. Slovenië heeft belangstelling getoond en zal getoetst worden aan de convergentiecriteria. Ik verwacht dat ze vrij vlekkeloos door de procedure gaan. Je meldt je als land namelijk niet aan als je niet eigenlijk al weet dat het wel zal gaan lukken.’

>>

Bent u niet bang dat de problemen tot nu toe, zoals de ontdekking dat Griekenland de verkeerde cijfers heeft getoond, en het feit dat Frankrijk en Duitsland nog steeds een te hoog begrotingstekort hebben, een signaal zijn voor nieuwe landen om zich vooral niet aan de criteria te houden?

‘Het is misschien een signaal, maar we zullen het niet toestaan. Het is eerder zo, denk ik, dat we een les geleerd hebben en dat we nu nog preciezer zijn dan in het verleden. We zullen veel kritischer kijken of alle cijfers wel de goede zijn. Nieuwe landen kunnen ervan uitgaan dat we ze aan het Stabiliteits- en Groeipact zullen houden. Het is natuurlijk slecht dat sommige lidstaten zich hier niet aan houden, maar het is wel zo dat door het pact de budgettaire positie in Europa veel beter is dan in de jaren ervoor. We hebben een relatief geringe verslechtering van begrotingstekorten in Europa.

De pech die we hadden is dat twee grote landen in de problemen kwamen en er met grote landen moeilijker is om te gaan dan met kleine landjes. Die twee grote landen beslaan samen de helft van de Europese economie. Ze waren trouwens best van goede wil, maar nationale politieke omstandigheden zijn soms lastig. Overigens is dat geen rechtvaardiging om je niet aan de regels te houden. Natuurlijk moet je als politicus ook met tegenvallers kunnen omgaan, maar het probleem waarmee de politici werden geconfronteerd, is dat wij in Europa de langste periode van lagere groei in decennia hebben gehad en daar had men niet op gerekend. De externe

omstandigheden zijn dus een beetje tegengevallen. Er was wel rekening gehouden met lage groei op basis van allerlei calculaties over hoe de groei kan fluctueren, maar niet met zo'n lange periode. Vandaar dat we er veel meer op zijn gaan hameren om tijdig behoorlijk gezonde overheidsfinanciën te hebben, want de tegenvallers kunnen groter zijn dan van tevoren ingeschat.

Je kunt erover zeuren en blijven zeuren maar het totale tekort in Europa is een stuk lager dan in de VS. Ik wil niets goedpraten, we moeten kritisch zijn en kritisch blijven, maar we moeten ook reëel zijn. Op de punten waarop het fout zit moeten we er iets aan doen, maar per saldo hebben die zelfopgelegde regels toch wel iets tot stand gebracht. Het pact is geherformuleerd en we zullen er op moeten toezien dat de nieuwe spelregels ook uitgevoerd gaan worden.’

Monetair beleid kan niet meer ingezet worden, fiscaal beleid is aan banden gelegd. Welk instrument is er nog over om dit soort klappen op te vangen?

‘Je moet niet teveel geloof hebben in het budgettaire instrument. Ik praat niet weg dat het budgettaire instrument belangrijk is, maar je moet ook niet overdrijven. In Nederland hebben we door ontwikkelingen in de woningmarkt een impuls gezien in de economie. Mensen zijn in de laatste jaren van de vorige eeuw spontaan gaan lenen op de gestegen waarde van hun huis en dit heeft de economie een impuls gegeven van 10 miljard per jaar. Dat is 2% van het nationaal inkomen. Daar kan je met je budgettaire beleid niet tegen op, dat gebeurt spontaan. Spontane ontwikkelingen in de wereld van vandaag zijn zo groot dat je toch wat bescheidenheid moet betrachten ten aanzien van het manipuleren van het tekort. Het kan helemaal verkeerd samenlopen met die spontane ontwikkelingen, zoals in wezen in 2000 gebeurd is. Toen kregen we te maken met overbestedingen door een ruim budgettair beleid, plus deze spontane ontwikkeling. Toen ik in het begin van

de jaren zeventig bij het Ministerie van Financiën ging werken was al duidelijk dat in 50% van de gevallen de timing van budgettaire impulsen verkeerd was. Het enige wat, denk ik, heel nuttig is, is het laten werken van de automatische stabilisatoren. Dat betekent dat je voldoende ruimte hebt om, als de conjunctuur een aantal jaren tegenzit, het verslechteren van het tekort te kunnen overleven. Eigenlijk moet je onder normale omstandigheden behoorlijke overschotten hebben.

Hoe kijkt u terug op de invoering van de euro en de ontstaan van de EMU?

‘Eigenlijk vind ik het een ongekend succes, hoewel dat niet gemakkelijk over te brengen is. En dan heb ik het nog niet eens over de technische kant van de invoering van de euro, die vrij smetteloos is gegaan, maar over het feit dat we op dit moment één valuta hebben voor een gebied van meer dan 300 miljoen mensen. We hebben die mensen sinds de introductie van de euro prijsstabiliteit en een heel lage rente kunnen bieden, volgens sommigen de laagste rente sinds Bismarck in Duitsland, volgens anderen sinds de eerste wereldoorlog in Frankrijk. De inflatie is gemiddeld fractioneel boven de 2% geweest. Op een gegeven moment was het over vijf jaar gemiddeld 1,99%, maar ik weet niet wat het nu is. Je moet je goed realiseren dat dit voor de Nederlanders niet een heel spectaculair resultaat is, want wij hadden in de twintig jaar voorafgaand aan de EMU en euro een lage inflatie, die niet teveel van de twee procent afweek. Ook hadden we traditioneel een lage rente. De situatie is wel fundamenteel veranderd in de economisch zachte onderbuik van Europa, waar heel veel mensen wonen. Als je je dan realiseert dat we in 1991 het verdrag van Maastricht hebben gesloten en dat de euro er in 1999 al was, dan moet je eens kijken waar dit zich in de geschiedenis ooit eerder heeft voltrokken. Nergens. Er zijn wel eens monetaire unies gecreëerd, maar dat was bijna altijd na een oorlog. Dan veroverde je een land en introduceerde je gewoon je eigen valuta. Maar op deze schaal en in dit tempo is het nog nooit gebeurd. Zelfs in Amerika is de centrale bank pas midden jaren dertig van de vorige eeuw echt één monetair beleid voor het hele land gaan voeren. Het is kortom een fabelachtige prestatie en op dit

terrein zonder enig precedent.’

Hoe kan het dan dat de bevolking beweert dat alles duurder is geworden?

‘Mensen voelen het een beetje anders. Het is heel moeilijk over te brengen dat de inflatie echt zo laag is. Het is grappig, als je naar Nederland kijkt en de inflatie uitzet tegen de afgelopen zeven jaren, dan is de inflatie het hoogst geweest in 2001 en niet in 2002 toen de euro werd ingevoerd. Vanaf dat moment gaat de inflatie continu omlaag en het laatste cijfer is naar ik meen 1,1%.

Nederland had traditioneel een lage inflatie. Dat ons land rond de millenniumwisseling een hoge inflatie kende, kwam doordat de Nederlandse economie overspannen was. Als je het in een grafiek zet zie je een hele nauwe relatie tussen de output-gap en die overspanning. De output-gap was helemaal gevuld, er was geen vrije capaciteit meer. Het was een samenloop van een ruim budgettair beleid in 1999 en 2000 en een woningmarkt die zo uitbundig was dat mensen als gekken konden gaan lenen op onderpand van in waarde gestegen huizen.’

‘De burger is nog niet zo ver dat hij alles aan Europa wil overlaten.’

Geloof u in het fenomeen gevoelsinflatie?

‘Ik geloof dat gevoelsinflatie bestaat, want mensen voelen het zo. Als je me vraagt of die mensen gelijk hebben, dan zeg ik nee. Er spelen een paar factoren: het is waar dat de euro in bepaalde sectoren tot extra inflatie heeft geleid. Als je het CBS belt en vraagt naar de gecumuleerde inflatie sinds de invoering van de euro, in de sfeer van de horeca, dan blijkt dat toch niet meer te zijn dan zo'n 7 of 8%. Dat is heel laag. Het is zeker waar dat er in segmenten van de horeca wel degelijk wat gebeurd is. De prijsstijging was in eerste instantie hoger en mensen zijn daar vervolgens op gaan reageren, in de vorm van een koperstaking. Hierdoor zijn de prijzen aangepast.

Maar waar je naar moet kijken is niet naar wat je tegenkomt als je een avondje uitgaat, maar het totale pakket. Je moet er rekening mee houden dat in dat totale pakket andere prijzen zijn gedaald. De prijzen van telefonie, om maar een simpel voorbeeld te noemen. Allerlei internationaal verhandelbare goederen zijn in prijs gedaald, door de globalisering en in Europa doordat de interne markt transparanter is geworden. Wasmachines en televisies zijn een stuk lager in prijs geworden. Die koop je maar een keer, maar je hebt zo'n apparaat wel vijf jaar. Je moet dus het effect over de jaren heen berekenen. Als de huur vijf jaar lang constant zou blijven, dan klaag je daar niet over. Als je naar de film gaat en die is duurder is geworden en dat valt net samen met de introductie van de euro, dan roep je: “Wat een schande!”. We hebben bij DNB veel analyses gepleegd en we komen eigenlijk tot de conclusie dat de gevoelsinflatie sterk samenhangt met het feit dat je bepaalde producten vaker krijgt. We hebben gezien dat de goederen die je vaak tegen komt meer in prijs zijn gestegen dan de goederen die je minder vaak tegenkomt. Een voorbeeld dat ik wel interessant vind, is

een enquête die we hebben gehouden waarbij het panel in tweeën is gedeeld. Aan de ene helft vroegen we: “Weet u hoeveel de prijsstijging sinds 1 januari 2002 is geweest?”. Het antwoord was: “Ja, gemiddeld was de cumulatieve prijsstijging 10%”. Aan de andere helft van het panel hebben we de vraag gesteld: “Weet u hoeveel de prijsstijging sinds 1 januari 2002 is geweest, zoals u weet, het jaar van de invoering van de euro?”. De geschatte prijsstijging bij deze helft van het panel was 30% hoger. Gevoelsinflatie voedt zichzelf en dat is heel moeilijk onder controle te houden. We hebben overigens op dit moment de indruk dat het verschil tussen de gevoelsinflatie en de feitelijke inflatie heel veel kleiner is geworden. Tegelijkertijd is er nog wel een groot verschil tussen het gevoelde en het gemeten prijspeil.

Gevoelsinflatie is als gevoelstemperatuur: heel vervelend, maar de echte temperatuur is anders.’

Heeft de oververhitting van de economie in de jaren voor de invoering van de euro ook invloed op deze gevoelsinflatie gehad?

‘De sectoren die overspannen raakten, zijn inderdaad ook de sectoren waar de prijzen zijn gestegen. In de horeca kost het bier relatief weinig, maar de locatie en de lonen veel. De lonen stegen door de overspannen arbeidsmarkt, waardoor je eerst in arbeidsintensieve sectoren een opwaartse druk op de prijzen ziet.’

Is er sprake geweest van een daling van reële inkomen door de inflatie?

‘Ja, we hebben een forse daling van het reële inkomen gehad in de periode 2002-2005, gecumuleerd misschien wel 7%. Dat is heel veel. Voor de komende periode verwachten we weer een koopkrachtstijging. Dat zie je al in het consumptieve gedrag, er is een omslag in de consumptie opgetreden. Dit voltrekt zich voorhands voornamelijk bij duurzame consumptiegoederen, wat logisch is. Je hebt die aankopen immers zo lang mogelijk uitgesteld. Nederland heeft het de afgelopen jaren wat slechter gedaan dan andere landen en hierbij speelt ook de verhoging van de pensioenpremies een rol. Die was vrij substantieel en is een saneringsslag geweest. Je kunt zeggen dat dat niet had moeten gebeuren, maar het punt is dat de pensioenpremies te laag zijn gehouden in de tweede helft van de jaren '90. Toen zijn ze, naast de ontwikkelingen in de woningmarkt, één van de factoren geweest die de economie erg sterk gestimuleerd hebben. Wat je dus eigenlijk kunt concluderen is: *there's no such thing as a free lunch*.

Dat geldt ook ten aanzien van hypotheek. Als iemands huis een ton meer waard wordt, dan kan die persoon een extra lening op dat huis nemen een impuls aan de economie geven door het huis te laten renoveren. Als echter iemand anders dat huis koopt en die ton extra betaalt, kan deze persoon een ton minder uitgeven dan anders. Deze persoon verspreidt de pijn van het aflossen wel over dertig jaar, terwijl de eerste persoon meteen uitgeeft. Wat heb je nou gedaan? >>

Je hebt een stuk consumptie naar voren gehaald in de tijd, maar je hebt de economie op langere termijn niet beter gemaakt. Ik zeg het nu wat versimpeld, en er zijn allerlei verfijningen op aan te brengen. Maar de essentie is dus, zoals mijn voorganger Zeilstra zei: er is niet een wereld waarin de koeien in de hemel gevoerd worden en op aarde gemolken.'

Hoe ziet de toekomst van De Nederlandsche Bank eruit, nu de Europese Unie zich steeds verder ontwikkelt? Is er nog wel een taak voor DNB, nu twee van haar kerntaken Europees geregeld worden?

'Nee, dat is veel te simpel gezegd. We zijn nu een stelsel van centrale banken, met gezamenlijke besluitvorming en gezamenlijke voorbereiding. Waar ik vroeger bijvoorbeeld een voorlichtingsprobleem had, werd dat binnen DNB opgelost. Als er nu een

de grote betaalsystemen, zoals Target 2, Europese systemen. Daar werken we met z'n allen aan, maar daar verliezen we aan autonomie. Ditzelfde zal gaan gebeuren in de sfeer van het retail-betalingsverkeer. We gaan nu ook diensten aanbieden aan andere centrale banken. On *balance* denk ik dat ons takenpakket in de afgelopen jaren gewoon veel interessanter is geworden. Wij zijn dus een gecompliceerd, maar heel interessant en springlevend bestje, waar veel aan het veranderen is.'

Wat is uw visie op de hypotheekrenteaftrek?

'Dit is een veel gestelde vraag en mensen worden vaak boos als wij het volgende zeggen, maar wij zeggen eigenlijk al heel lang: de woningmarkt werkt niet. Daarmee bedoel ik het volgende. Als de prijzen omhooggaan, dan gaat normaal het aanbod toenemen en dat verzacht de prijsstijging. In de

'Ik heb het nog steeds erg naar mijn zin.'

voorlichtingsprobleem is op monetair terrein, dan moeten we ons er met zijn allen over beraden, dat doet niet één persoon in Frankfurt. Onze mensen bereiden dus het Europese beleid voor in twaalf of dertien werkgroepen en kijken hierbij naar heel Europa. Dit is veel breder dan in het verleden en zolang we een stelsel van centrale banken hebben, durf ik te stellen dat het een zwaardere belasting is voor onze mensen. Er is meer werk te doen dan in het verleden. De economen adviseerden bijvoorbeeld in het verleden over de Nederlandse economie. In essentie konden we de rente beslissingen tijdens de lunch nemen, omdat het simpele uitgangspunt steeds was: laten we blijven bij de Duitsers. Nu moet onze macro-economische afdeling heel Europa kennen. Daarnaast is er heel veel additioneel internationaal financieel werk bijgekomen. Ook het toezicht is sterk uitgebreid voor deze instelling, door de fusie met de Pensioen- & Verzekeringskamer (PVK). Het enige gebied waarop je op dit moment een, deels beoogde en deels autonome, afkalving van het takenpakket ziet is het betalingsverkeer. Het geldtransport wordt niet meer door DNB gedaan en dit is een bewuste beslissing. Verder worden

afgelopen cyclus hebben we gezien dat een zeer sterke prijsstijging in de woningmarkt samenging met de laagste nieuwbouwproductie. De essentie is dat in zo'n markt elke subsidie die je geeft bij de verkeerde partij terecht komt. In een krappe woningmarkt worden de subsidies gewoon gezogen naar degene die in de markt zit en je lost er helemaal niks mee op. Wij zeggen dus al jaren dat de hypotheekrente-aftrek moet worden afgeschaft, maar ik plaats daar wel de kanttekening bij dat je moet oppassen dat het de woningmarkt niet ontwricht. Het zit wel allemaal in het systeem ingebakken. Dat betekent dat, als je het afschaft, het heel geleidelijk moet gebeuren. Je zult ook groepen moeten compenseren, desnoods via andere lastenverlichtingen, omdat je als overheid een belofte hebt gedaan. Op basis van die belofte hebben mensen belangrijke financiële beslissingen genomen. Een betrouwbare overheid kan zo'n subsidie niet in één keer afschaffen. Maar het probleem zit hem erin dat zodra de discussie erover wordt gestart, politieke partijen denken dat er geld over is voor andere leuke dingen. En dat moet juist niet, je moet het wel in die markt houden en mensen met teleurgestelde verwachtingen ermee compenseren.

Je moet de discussie beginnen met de mededeling dat je niet wilt dat mensen in de problemen komen, waarna je een verstandig gesprek kunt aangaan en kunt constateren dat het heel kostbaar gaat worden als we de renteaftrek niet afschaffen. Dat mensen vertrouwen houden in de sector is wezenlijk.'

Als u kijkt naar de maatregelen die dit kabinet heeft getroffen, denkt u dan dat deze juist waren?

'Het waren impopulaire maatregelen en het was voor het kabinet een moeilijke boodschap. De regering heeft pech gehad omdat de conjunctuur zo langdurig tegenzat. Dat tast het vertrouwen aan, maar het is een beetje makkelijk om te zeggen dat ze het niet goed verkocht hebben. Het waren wel de juiste maatregelen, maar ook maatregelen waar je per definitie niet zo makkelijk de handen voor op elkaar kreeg. Bijvoorbeeld de WAO. Daar hebben regeringen in vele achtereenvolgende jaren mee zitten worstelen. Als je er niet uitkomt, dan blijf je populair, maar je betaalt wel een prijs. Structurele maatregelen hebben alleen effect op de lange termijn, daarom worden ze ook zo vaak uitgesteld door politici. We moeten maar zien hoe de Nederlandse kiezer op de maatregelen reageert. Meestal is het zo dat wanneer de economie weer wat aantrekt, de stemming van de kiezer ook verbetert. Dat de maatregelen in deze richting genomen moesten worden is duidelijk. Ik verwacht dat de economie zal aantrekken, maar deze maatregelen werken met name op de langere termijn.

De populariteit van politici heeft ook te maken met politieke seizoenen, die er nog los van alles zijn. De kiezer wil na een tijdje een fris gezicht. De levensduur van de meeste politici lijkt zo'n tien jaar.'

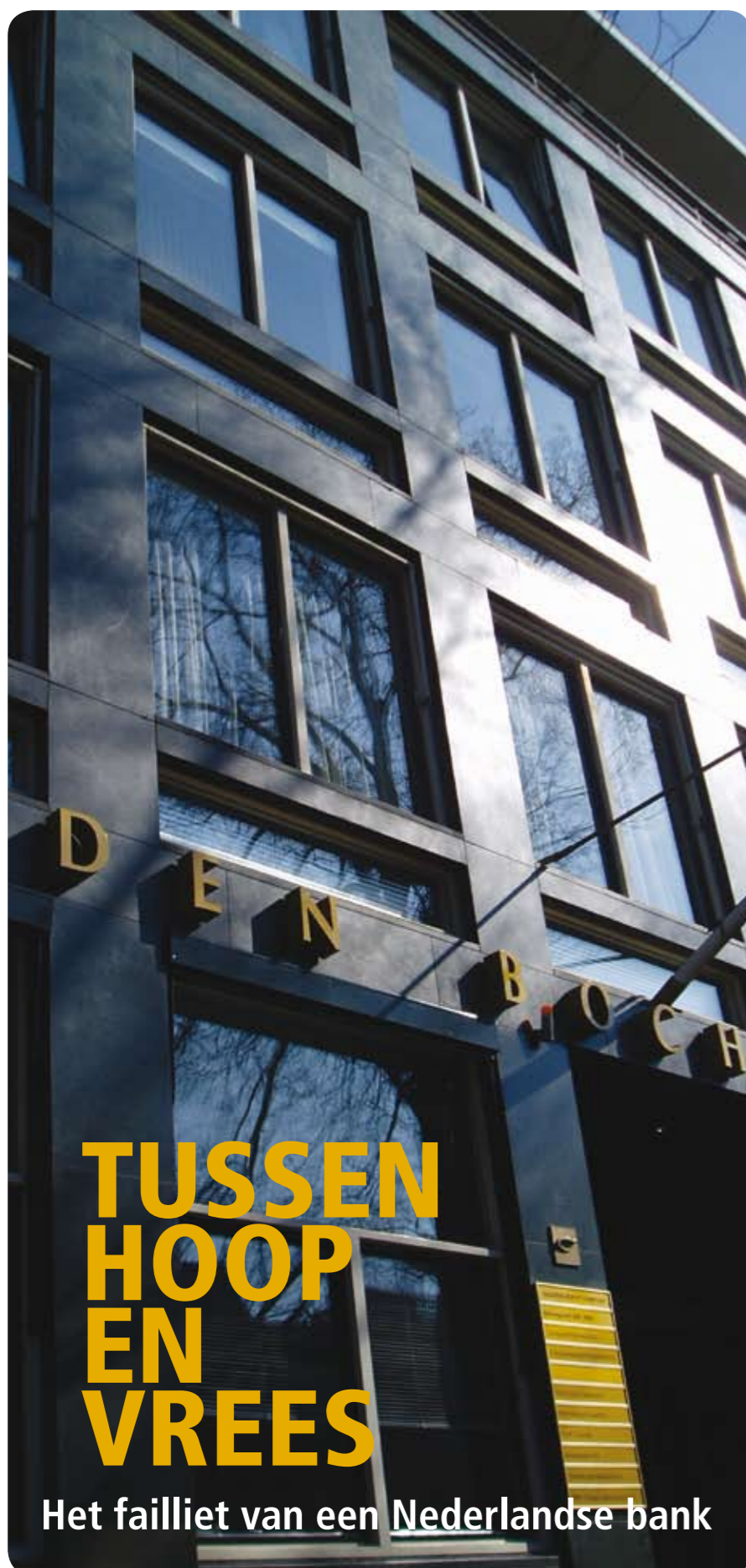
Geldt dat ook voor u?

'Nee hoor, ik ben niet van plan in 2007 weg te gaan. Ik ben herbenoemd tot 2011 en hoe lang ik er precies zal zitten hangt af van mijn gezondheid, ik zal maar zeggen deo volente. Ik heb het nog steeds erg naar mijn zin.'

RE

Judith Groen is vierdejaars student Algemene Economie. Nadat zij vorig collegejaar de eindredactie heeft verzorgd, is zij nu ook actief als hoofdredacteur van Rostra Economica.

ADV DE NEDERLANDSE BANK

Ruim twintig jaar lang was geen bank meer omgevallen in Nederland, maar in de vroege ochtend van vrijdag 16 december 2005 kwam aan deze periode een einde: Van der Hoop Bankiers werd failliet verklaard. Voor veel rekeninghouders kwam dit nieuws als donderslag bij heldere hemel. Vijf maanden voor het faillissement tipte de Consumentenbond de chique zakenbank aan de Herengracht nog als een veilige keuze voor het plaatsen van spaargeld tegen een hoog rendement¹. In dit artikel laat Rostra Economica zien dat de bank door wanbeleid en strategische missers al lang voor het faillissement ten dode was opgeschreven.

De gedupeerden

De gedupeerde spaarders, met bijna 150 miljoen Euro op hun rekeningen², moeten nog maar zien hoeveel ze terugkrijgen uit de boedel. Waarschijnlijk niet meer dan 70 procent. Ze hebben zich inmiddels verenigd in een stichting met de toepasselijke naam 'Hoop-Verlies'. Petra Simonis, secretaris en medegeduceerde, verhaalt aan de telefoon over het drama van veel rekeninghouders.

Ze benadrukt dat niet alleen gefortuneerde mensen zijn getroffen die wel een paar euroton kunnen missen. Ook gezinnen die op aanraden van de Consumentenbond de opbrengst van de verkoop van hun huis 'veilig' hadden geparkeerd bij Van der Hoop zijn hun geld kwijt. Net zoals mensen die afhankelijk zijn van een spaartegoed, bijvoorbeeld iemand die invalide is geworden en hiervoor een schadevergoeding heeft ontvangen. De collectieve garantieregeling van De Nederlandsche Bank (DNB) biedt deze mensen weinig troost: deze dekt maximaal 20.000 Euro, terwijl de minimale inleg bij Van der Hoop 250.000 Euro was.

Beter geïnformeerde rekeninghouders hadden in de eerste helft van 2005 al 35 procent van de spaartegoeden teruggetrokken³, maar de ordinaire spaarder wist niet dat de liquiditeit en

solvabiliteit gevaarlijk laag waren en er twee maal een noodkrediet was vertrekt door DNB. Veel rekeninghouders waren zich niet bewust van het feit dat de bank al 10 jaar worstelde om een winstgevend bedrijf te runnen en door de Nederlandsche Bank angstvallig in de gaten werd gehouden. De opbrengsten liepen terug, de organisatie werd steeds meer uitgeteeld, terwijl de kosten zoals de huur van het pand aan de Gouden Bocht Complex (868.000 Euro per jaar⁴) onverminderd hoog bleven.

Andere banken die kredieten hadden verstrekt aan Van der Hoop hadden al lang door dat niet alles koek en ei was aan de Herengracht en stelden alles in het werk om hun onderhandse leningen veilig te stellen. In het najaar van 2005 verstrekte een bankensyndicaat van ABN-Amro, Rabobank en NIB Capital een lening (à 63 miljoen Euro) onder verpanding van de activa. Deze zekerheidsverstrekking had echter ook betrekking op een eerder afgesloten lening (à 90 miljoen Euro) Deze actie had tot gevolg dat de banken bij faillissement voorrang kregen boven de banktegoeden van de consument. Een saillant detail is dat één van de commissarissen bij Van der Hoop ook directeur-generaal is bij ABN-Amro.⁵

Toezicht van DNB

In januari 2006 deed De Nederlandsche Bank (DNB) in een brief aan de minister van Financiën een boekje open over Van der Hoop.⁶ DNB, belast met het toezicht op het bankwezen in Nederland, hield al tien jaar 'meer dan gemiddeld' toezicht. De laatste jaren werd de situatie uiterst zorgwekkend toen het management zijn grip op de situatie verloor en de problemen zich opstapelden. Er sprongen diverse lijken uit de kast, de solvabiliteit daalde van 15,8% naar 9,5% en DNB moest in het voorjaar en in de zomer van 2005 financieel bijspringen.⁷

Toen de zaken in de hete zomer van 2005 steeds nijpender werden voor Van der Hoop stelde DNB als voorwaarde bij de verstrekking van een noodkrediet dat de bank op zoek moest gaan naar een overnamekandidaat⁸. Blijkbaar had DNB alle vertrouwen in het zelfstandige voortbestaan van Van Der Hoop verloren. Er werd

een kandidaat gevonden in Degroof Bank. Maar toen onze zuiderburen de boeken doornamen, wezen zij de overname af. Waarschijnlijk stuitten zij op te veel onregelmatigheden. Op dat moment was voor de Nederlandsche Bank duidelijk dat er een bankrun zou ontstaan als dit nieuws bekend zou worden. De Nederlandsche Bank stelde op 9 december 2005 de noodregeling in werking en alle rekeningen werden bevroren. Op verzoek van de leiding van de bank werd een week later het faillissement uitgesproken door de rechtbank.

Dat de Nederlandsche bank uiteindelijk gedwongen werd de stekker eruit te trekken was voor deze instelling geen verrassing. Sinds 1996 was er 'vrijwel

controle functie, onvoldoende aandacht voor integriteit en compliance en ontbrekende en niet bijgewerkte handboeken.'⁹

Geschiedenis van een failliete bank

Een faillissement komt nooit zomaar uit de lucht vallen, maar wanneer de problemen precies begonnen bij Van der Hoop is moeilijk te bepalen. Uit o.a. rapporten van de Nederlandsche Bank, de jaarrekeningen, berichten in de pers en van goed geïnformeerde bronnen valt af te leiden het dat het management al sinds de beursgang in 1987 er niet in slaagde een nieuwe strategie te formuleren, projecten rendabel te maken en de kosten in de hand te houden.

De Nederlandsche Bank zat flink in zijn maag met het management van Van der Hoop.

continu sprake van een beeld van meer dan gemiddelde zorg⁹. Dat die zorg niet leidde tot ingrijpende maatregelen is onder meer terug te voeren op de Europese regelgeving. De handen van Nout Wellink, president van de centrale bank, zijn gebonden aan Europese regelgeving die interventie en gebruik van publiek geld op veel vlakken uitsluit. Zo mag DNB wel liquiditeitssteun verlenen maar geen solvabiliteitssteun. Dit zou immers de concurrentievervalsing in de markt verstoren: bankdirecteuren zouden zich geen zorgen meer maken om het management en klanten zouden niet meer letten op de veiligheid van hun spaargeld, maar enkel kiezen voor het hoogste rendement.

Desalniettemin zat de Nederlandsche Bank flink in zijn maag met het management van Van der Hoop. In de brief aan minister Zalm van financiën schrijft Wellink dat er 'regelmatig terugkerende' kritische aspecten zijn. Deze kritiek is niet kinderachtig en de lijst is lang. Er blijkt sprake te zijn van 'onvoldoende kwaliteit van de maandstaatrappages, [...] onvoldoende risicobeheersing rondom de deelnemingen, onvoldoende dossiervorming, zwakke backoffice, onvoldoende intensiteit van de interne

De geschiedenis van Van der Hoop is grofweg te verdelen in een periode voor de beursgang van 1987 en een periode daarna. Aanvankelijk was Van der Hoop, opgericht in 1895, een bank voor vermogende particulieren en belegginginstellingen. De bank was gespecialiseerd in adviezen en *block trading*: het verhandelen van grote hoeveelheden effecten die door hun omvang zomaar op de beurs verhandeld kunnen worden, maar onderhands verschoven moeten worden tussen de partijen.

Dirk Nienhuis is de man die Van der Hoop naar de beurs brengt. Deze bankier en kunstverzamelaar had zich voor 33% ingekocht bij de toen nog Rotterdamse bank door geld bij vrienden en familie te lenen. In 1986 koopt hij zijn andere partners uit en verwerft hij de volledige eigendom van de bank. Bij de beursgang van 1987 ontvang hij 10 miljoen gulden voor het aandelenpakket. Met deze financiële injectie stort hij zich op de kunsthandel. In een interview met FEM/De week¹⁰ vertelt hij hierover: 'In de eerste fase koop je eens wat, in de tweede fase ga je erin verdiepen. Daarna wil je de stukken tonen, de exhibitionistische fase noem ik dat. Daarin zit ik nu.'

>>

In 2004 stoot hij zijn laatste stukje aandelen van 8,7% af, in een interview met First Dutch¹² vertelt hij waarom: 'Ik vond het belang te groot om aan te houden, want met dat geld kun je ook andere leuke dingen doen. Het rendement op het aandeel was zodanig dat alternatieven wellicht interessanter zijn.' Deze laatste opmerking is gezien de desastreuze afloop een understatement gebleken. Een simpele rekensom leert dat dit stukje aandelen indertijd ongeveer 2 miljoen Euro waard was in het maatschappelijk verkeer. Bovendien is bij zijn vertrek in 2002 bepaald dat hij drie jaar lang 350.000 Euro per jaar¹³ mee naar huis kan nemen.

Nadat Nienhuis is vertrokken neemt Peter van Hooijdonk het roer over. Deze man lijkt volgens Quote magazine¹⁴ weliswaar fysiek als twee druppels water op Nienhuis – zij worden samen in de wandelgangen

Het is duidelijk dat er sprake is van een zwabberend strategisch beleid.

de 'twee biertonnetjes' genoemd – maar hij zorgt voor een strategische ommezwaai in het bedrijf. Gezien de toenemende concurrentie in de effectenhandel, vooral door de komst van internetbrokers, wil hij de diensten gaat diversifiëren. Samen met aangetrokken prof. dr. Philip Stork begint Van Hooijdonk de ouderwetse effectenbank op te leuken met moderne ideeën. Deze ideeën in combinatie met de managerskwaliteiten van Van Hooijdonk zullen de eerste stappen zijn in de richting van het faillissement.

Nieuwe strategie

In de hoop het tij te keren laat Van der Hoop zich in met vastgoed-cv's, iets waar ze geen ervaring mee hebben. Ze werken samen met de vastgoedonderneming Immo Rendita, maar achteraf blijkt deze partner vooral de minder interessante projecten aan Van der Hoop te geven.¹⁵ Ook probeert Van der Hoop het met film-cv's van de producer Laurens Geels. Deze vorm van belegging is rond de eeuwwisseling populair vanwege het fiscaal aantrekkelijk karakter. Echter, in 2004 vraagt het productiebedrijf van Geels

uitstel van betaling aan en het wordt nooit duidelijk wat er precies is gebeurd met het ingelegde geld¹⁶ en Van der Hoop kan 1,5 miljoen Euro afschrijven.¹⁷

Als klap op de vuurpijl laat Van der Hoop zich in met de stichting Befra van de inmiddels voor fraude veroordeelde Bert Niemantsverdriet. Deze stichting opereert als een beleggingsinstelling, maar heeft daarvoor helemaal geen vergunning van de Autoriteit Financiële Markten. Als de stofwolken zijn opgetrokken blijkt dat Niemantsverdriet 4,5 miljoen Euro 'heeft laten verdwijnen'.¹⁸

Onder leiding van Van Hooijdonk probeert Van der Hoop dus de meest creatieve dingen om nieuwe winstgevende activiteiten te creëren. Op het vertrouwde onderdeel van effectentransacties voor vermogende en institutionele beleggers

begint de bank steeds sneller terrein te verliezen. De trading room, gezeten in de bovenste verdieping van het Gouden Bocht Complex, met een schitterend uitzicht over de Amsterdamse grachten, begint volgens een goed geïnformeerde bron steeds leger te worden, de telefoon gaat niet meer over en Van der Hoop raakt steeds meer accounts kwijt aan andere banken.

Crisis

Het is evident dat er sprake is van een zwabberend strategisch beleid. Van der Hoop is de weg kwijt. De CEO, Van Hooijdonk, faalt keer op keer om een heldere strategie uiteen te zetten. De corporate governance werkt niet naar behoren: De immer optimistische frontman kan niet worden gecorrigeerd door de raad van bestuur, omdat hij zelf de voorzitter is. Tevens blijkt hij helemaal niet in control te zijn: zo komt tijdens een boekonderzoek in 2004 door een geïnteresseerde koper een belastingclaim aan het licht, die geschikt moet worden met de fiscus voor 5,5 miljoen Euro.¹⁹ Waarom moest een derde dit aan de orde brengen?

Groootaandeelhouders maken zich indertijd zorgen om het falende beleid bij de bank. Groootaandeelhouder Frederik van Beuningen zegt in Quote²⁰ dat 'de bank nogal wat avonturen was aangegaan die weinig met bankieren te maken hadden'. Hij stelt voor een onafhankelijk extern onderzoek te laten verrichten. Aldus geschiedt: tegen de zin van Van Hooijdonk krijgt Joop Krant de opdracht het beleid tegen het licht te houden. Deze constateert dat het management op alle vlakken heeft gefaald: winsten worden opgekrikt door de verkoop van het zilverwerk (zoals het belang in Euronext), er is gebrek aan richting, het ontbreekt aan specialisme, er zijn teveel activiteiten die te lage marges genereren en het kostenniveau is te hoog.

Als het management in de lente van 2005 onhoudbaar wordt, wordt Van Hooijdonk weggestuurd en interim-bestuurder Erik van Merwe neemt het roer over. Van Hooijdonk krijgt na een ziektebed en een verblijf in een gezondheidskliniek in het Spaanse Marbella (gespecialiseerd in afvallen²¹) enkele dagen voor de openbaring van de jaarcijfers van 2005 de grootste klap van zijn leven: zijn zoon, amper 20 jaar oud pleegt zelfmoord²². Sinds het faillissement van Van der Hoop vreest hij bovendien voor zijn eigen veiligheid en ziet hij zich genoodzaakt persoonsbeveiligers in de arm te nemen om over zichzelf en zijn gezin te waken.

Erik van de Merwe beseft ondertussen in juni 2005 dat er voor Van der Hoop nog maar één oplossing is. Op 29 juni gaat er een persbericht de deur uit met het onderwerp dik onderstreept: Van der Hoop Bankiers staat open voor samenwerking met andere partij. Dit hele persbericht valt te lezen als een noodoproep en een uitnodiging aan zakelijk Nederland hen toch alsjeblieft over te nemen. Van der Hoop heeft definitief het rode lampje aangedaan, de jarretelletjes aangetrokken en zichzelf in de etalage geplaatst. Tegen elk aannemelijk bod.

Inmiddels weten we dat de uitverkoop niet het beoogde resultaat heeft gehad. Binnenkort komen de curatoren met hun bevindingen naar buiten en wordt duidelijk wat er overblijft voor de rekeninghouders. Gerechtigheidsstappen tegen toezichthouders – DNB, de

accountant en AFM – door de gedupeerden kunnen niet uitblijven.

Discussie

Rond het faillissement van Van der Hoop bestaan nog veel vragen. Ten eerste bestaan er vragen rondom de afwegingen van de Nederlandsche Bank. Reeds in juni 2005 was DNB voornemens om bij Van der Hoop in te grijpen²³, maar zag daar van af toen Van Hooijdonk opzij werd gezet voor Van de Merwe. Was dat voldoende aanleiding om af te zien van een interventie? Ten tweede is de rol van de accountant omstreven. In 2002 geeft DNB blijk van bezwaren over de werkzaamheden. Volgens het rapport van DNB naar aanleiding van het faillissement 'rapporteert de accountant te ruig houdend' en de houding is naar de smaak van DNB niet kritisch genoeg. Ten slotte is het vreemd dat sommige spaarders zich terugtrokken in 2005 terwijl anderen zich melden bij het Gouden Bocht

Complex voor een spaarrekening. Hadden eerstgenoemden wel toegang tot bepaalde informatie?

De casus van Van der Hoop leert dat de macht van DNB beperkt is. De centrale bank is gebonden aan Europese regelgeving. Daarbij komt dat 'maandelijks toezicht' op papier wel indrukwekkend klinkt, maar in de praktijk stelt dit niet meer voor dan het invullen van een paar formulieren en elke maand een telefoontje beantwoorden. Er gaan geen engagement teams naar het Gouden Bocht Complex om de leiding over te nemen of om controle uit te oefenen. Van feitelijke machtsuitoefening is dus amper sprake. Desalniettemin is het onbegrijpelijk dat DNB heeft toegestaan dat Van der Hoop achteloze spaarders verleidde met toptarieven om spaartegoeden aan te vullen en het bankensyndicaat af te lossen.

Daarnaast bestaan er vraagtekens rondom de rol van de accountant.

Op 31 mei 2005 tekende Deloitte²⁴ voor going concern, terwijl er volgens DNB dan al sprake is van een absolute crisissituatie. DNB houdt reeds dagelijks de solvabiliteit- en liquiditeitspositie bij. Tweemaal komt de bank in acute liquiditeitsproblemen en moet de centrale bank bijspringen. Hoe going concern is een bank met een haperende strategie en liquiditeitsproblemen? Ging de accountant uit van een overname? Dacht men dat een instituut, meer dan 100 jaar oud, onaantastbaar was?

Uit de casus van Van der Hoop komt ten slotte naar voren dat de informatie voor spaarders niet 'gelijkmatig' over de markt is verdeeld. De beter geïnformeerde spaarders, zij die bijvoorbeeld persberichten van fondsgenoteerde ondernemingen lezen, trokken veelal eerder hun conclusies en trokken hun spaargeld op tijd terug. Spaarders die persoonlijke banden hadden met de leiding of de accountmanagers van >>

Van der Hoop konden lang tevoren aan zien komen dat de situatie snel verslechterde.

Conclusie

Na een periode van 24 jaar werd Nederland weer geconfronteerd met de ondergang van een bank. Al is het met wijsheid achteraf: er waren veel indicaties dat het mis zou gaan. Behalve de persoonlijke drama's die het faillissement teweeg hebben gebracht, zijn de machtsverhoudingen tussen de aandeelhouders, het management, de raad van commissarissen, DNB en de accountant boven komen drijven. Hieruit blijkt dat *corporate governance* in het bankwezen een verre van waterdicht systeem is.

Ten tijde van het ter perse gaan van deze *Rostra Economica* is het laatste nieuws dat NMT Holding, een Rotterdamse financiële dienstverlener zijn claim op Van der Hoop heeft verhoogd van 45 miljoen naar 122 miljoen Euro²⁵. Al wordt deze claim door de curatoren betwist, het gevecht om de bezittingen is nog lang niet over. Het is nog maar de vraag hoeveel rekeninghouders uiteindelijk terugzien van hun geld en hoeveel lijken er nog meer uit de kast komen. Voorlopig blijft het balanceren tussen Hoop en Vrees. **RE**

Dennis Schoenmakers (25) is vijfdejaars student. Voor hij begon met zijn studies Accountancy and Control en Spaanse Taal & Cultuur aan UvA studeerde hij twee jaar aan het University College in Utrecht en bracht hij een half jaar door in Ecuador. Momenteel organiseert hij met zes anderen het Sefa-congres dat in november 2006 zal plaatsvinden. Reacties naar: dennis.schoenmakers@student.uva.nl

Van der Hoop heeft definitief het rode lampje aangedaan, de jarretellets aangetrokken en zichzelf in de etalage geplaatst.

Ook speelt er een andere – enigszins complexe – kwestie rond het faillissement van Van der Hoop: opties en derivaten zijn niet afgescheiden van het vermogen bij een bank, terwijl o.a. aandelen en obligaties wel afgescheiden zijn (ingevolge de wet giraal effectenverkeer en het besluit toezicht effectenverkeer). Aandelen en obligaties vallen dus buiten een faillissement terwijl opties en derivaten er binnenvallen en zodoende bij een faillissement dus gewoon concurreren met andere vorderingen. Al sinds de jaren '70 is er discussie over dit arbitraire onderscheid, maar wettelijk is hier nog nooit iets aan gedaan.

Voor de klant van Van der Hoop maakte het ten tijde van het faillissement dus een wereld van verschil of hij aandelen of opties bezat. Het gerucht gaat dat in de periode voor het faillissement de accountmanagers hun klanten sterk hebben aangeraden om hun opties om te zetten in andere effecten – zonder te kunnen zeggen waarom uiteraard –, zodat ze buiten het faillissement zouden blijven. Achteraf gezien was dit uiteraard een gouden tip voor de klant, maar zo blijven de overige gedupeerden achter met een lager vergoedingspercentage.

1. "Veilig Sparen zonder risico". Geldgids van de Consumentenbond, 5 augustus 2005.
2. Nova, uitzending van 8 februari 2006.
3. "Bankfaillissement, adequaat toezicht?" Elsevier, week 6 2006.
4. Jaarrekeningen Van der Hoop N.V. op www.vanderhoop.nl
5. "Tekort bij Van der Hoop was reeds aanwezig", Stichting Onderzoek Bedrijfsinformatie. http://www.sobi.nl/4_lopende_dossiers/vanderhoop.html
6. Rapport van DNB en AFM aan minister Zalm op www.minfin.nl
7. Jaarrekening Van der Hoop N.V.
8. Rapport van DNB en AFM aan minister Zalm.
9. Ibid.
10. Ibid.
11. <http://firstdutch.com/nieuws.php?sub=78&lang=n>
12. Ibid.
13. Jaarrekening Van der Hoop N.V.
14. "Van der Wanhoop" Quote, december 2005 op www.quotenet.nl
15. Ibid.
16. http://www.iex.nl/columns/columns_artikel.asp?colid=15605
17. "Is uw geld wel veilig op de bank?" NRC Handelsblad, 12 maart 2006-03-16
18. Ibid
19. <http://www.mt.nl/article.jsp?rubriek=144665&id=216124>
20. "Van der Wanhoop" Quote, december 2005 op www.quotenet.nl
21. <http://www.buchinger.es>
22. <http://www.miguelvanhooijdonk.com>
23. Rapport van DNB en AFM aan minister Zalm.
24. Jaarrekeningen Van der Hoop N.V.
25. Financiële Telegraaf 10 maart 2006

ADV PRICEWATERHOUSECOOPERS

je moet zelfstandig kunnen werken, maar waarom zou je het willen?*

Rij PricewaterhouseCoopers houden we van zelfstandigheid. Maar een solist hebben we geen behoefte. We zijn juist op zoek naar mensen die samenwerken en goed op elkaar zijn ingesteld. Want zeg nou zelf, een solo kind is pas echt goed als je de hals heeft geknakt hebt. Zin om mee te spelen? Laat Amara Ramirez (020) 565 50 51, amara.ramirez@nl.pwc.com weten wat voor nisten je op je zang hebt. Of kijk eens op onze website www.pwc.com/nl/careers

*connectedthinkir™

PRICEWATERHOUSECOOPERS

© 2005 PricewaterhouseCoopers. Alle rechten voorbehouden.

LET OP:
HERPLAATSING UIT
EDITIE 257 (BLZ 20)

Operationeel risico de nieuwste dimensie in riskmanagement

Operationeel risico heeft de afgelopen jaren snel zijn plaats weten te veroveren binnen de financiële wereld. Enerzijds doordrongen van het feit dat vrijwel alle grote recente verliezen binnen de bancaire wereld direct of indirect het gevolg zijn van operationele tekortkomingen. Anderzijds gedwongen door de vernieuwde Bazel II richtlijnen, hebben zo goed als alle zelfrespecterende banken de laatste tijd risicomanagement-afdelingen opgericht die zich uitsluitend bezig houden met dergelijke risico's. Er zijn grote budgetten vrijgemaakt om voor 2007 zogenaamd 'Bazel II compliant' te zijn.

Op het vakgebied dat enige tijd geleden nog vooral werd uitgevoerd door audit, de AO-afdeling en een verdwaalde risicomanager waarvan gebleken was dat hij niet kon rekenen, zitten nu hele teams van gespecialiseerde risicomanagers, bijgestaan door natuurkundigen, die ernaar streven ogenschijnlijk volkomen willekeurige gebeurtenissen zo goed mogelijk te modelleren tot verdelingsfuncties van operationele verliezen. Hieruit kan dan een operationele Value at Risk (VaR) worden afgeleid en aan de hand hiervan het aan te houden economisch kapitaal worden berekend. Dit artikel zal pogen aan te geven hoe banken verwacht worden dit kapitaal te berekenen en tevens aangeven waar op dit moment de voornaamste knelpunten zitten bij de banken die zich hiermee bezig houden. Hier zal blijken dat het voornaamste knelpunt zit in de enorme betrouwbaarheid waarmee banken conform de Bazel richtlijnen hun cijfers dienen te rapporteren. Door een relatief klein aantal waarnemingen in bepaalde risico-categorieën en de enorme betrouwbaarheid waarmee gerekend dient te worden ontstaat een schijnveiligheid die bepaald wordt door outliers in de distributie die de uiteindelijke interpretatie van de resultaten geen goed doen.

Het Bazel II akkoord

In januari 2001 publiceerde het Bazel

Comité van Bank Toezicht een voorstel voor een nieuw Bazel akkoord (ook wel Bazel II genoemd), dat tot doel had het tot dan toe gebruikte Bazel akkoord uit 1988 te vervangen.² Dit nieuwe voorstel was gebaseerd op drie wederzijds aanvullende pilaren die banken en toezichthouders in staat zouden moeten stellen de verschillende risico's die banken lopen beter te evalueren. Deze pilaren zijn als volgt gedefinieerd:

Minimale kapitaalseisen: Net als in het in 1988 gepubliceerde oorspronkelijke Bazel akkoord, ligt de basis van de Bazel II richtlijnen in het vaststellen van minimale kapitaalseisen waaraan de banken op hun balans dienen te voldoen. Dit kapitaal heeft als doel als buffer te dienen voor toekomstige relatief onwaarschijnlijke verliezen en stelt de bank in staat op een acceptabele manier te herstellen van een dergelijk verlies. Hoewel het oorspronkelijke akkoord zeer eenvoudig van opzet was³ en zich met name richtte op kredietrisico en de daardoor te lopen verliezen, zijn er nadien een groot aantal vernieuwde versies en toevoegingen gekomen. Zo is het Akkoord sinds 1996 uitgebreid met een kapitaalseis voor marktrisico. Hierbij kan gekozen worden tussen een eenvoudige gestandaardiseerde methode gebaseerd op percentages van de marktwaarde van de posities en een verfijndere, op interne

modellen gebaseerde methode (Value at Risk), met een normaal gesproken aanzienlijk lagere kapitaalseis. Sinds 2001 wordt ook gesproken over een kapitaalseis ter dekking van operationele risico's (gedefinieerd als het risico op financiële verliezen die het gevolg zijn van inadequate of falende interne processen, mensen en systemen, of externe gebeurtenissen) waaraan vanaf 2007 zal moeten worden voldaan. Net als bij markt- en kredietrisico kan hierbij gekozen worden tussen een eenvoudige methode⁴ gebaseerd op percentages (van het bruto-inkomen) en een geavanceerde methode die naar verwachting een beperking van het kapitaalbeslag oplevert. Deze geavanceerde methode is enerzijds kwantitatief gebaseerd op historische verliescijfers ter bepaling van een VaR en anderzijds kwalitatief op procesbeschrijvingen en kritische self assessments.

Controle door de toezichthouder: De tweede pilaar heeft als doel te waarborgen dat banken een efficiënt risico-management en een toereikend kapitaal hebben. Dit is gebaseerd op een viertal principes: banken dienen mechanismen te hebben om hun risico vast te stellen; de toezichthouder houdt toezicht op de risicovaststelling door de bank en dient gepaste actie te ondernemen indien zij niet tevreden zijn; de toezichthouder controleert of de banken aan de minimale kapitaalseisen voldoen en intervenueert in een vroeg stadium om schendingen te voorkomen, en; de toezichthouder dient snel en herstellend in te grijpen indien een bank onder de minimale kapitaalseisen zit.

Markt discipline: Uitgedrukt in pagina's is pilaar 3 duidelijk het meest beknopt weergegeven in het nieuwe operationele risico bouwwerk. Kort gezegd komt het erop neer dat een bank zijn strategieën

en processen om operationeel risico te managen, de aard en reikwijdte van zijn rapportages en systemen en de policies om risico te mitigeren dient te openbaren. Daarnaast dient een bank inzage te geven in de aard en grootte van het economisch kapitaal en aan te geven hoe en via welke methode deze berekend is.

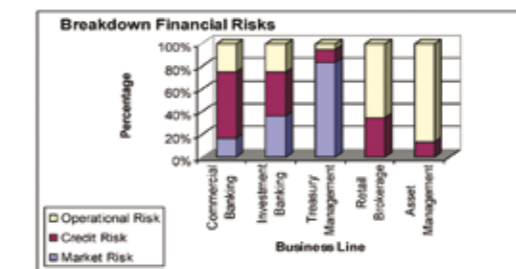
De economische kapitaalbepaling voor operationeel risico volgens pilaar 1

Pilaar 1 is, zoals hierboven aangegeven, de naam voor de vereisten waaraan het kapitaal van een bank dient te voldoen. Vanaf 2007 zal dus naast kapitaal voor markt- en kredietrisico op de balans tevens kapitaal dienen te worden aangehouden ter dekking van operationele risico's. Idee hierbij is geweest het totale kapitaalbeslag gelijk te houden (doordat het vereiste kapitaal voor markt- en kredietrisico door geavanceerdere methodes naar verwachting sterk zal afnemen). Probleem is een indicator te vinden die eenvoudig te berekenen is en een hoge correlatie heeft met operationeel risico. Daarnaast dient een geavanceerde methode banken een incentive te geven om gedegen onderzoek naar hun operationele risico's te doen. In de laatste versie van het kapitaalakkoord worden de volgende drie berekeningswijzen besproken:

De Basic Indicator Approach baseert het kapitaalbeslag op een vast percentage (alfa genoemd) van de bruto inkomsten; momenteel geldt hiervoor een percentage van 15%. Of deze indicator een werkelijke indicatie geeft van het operationele risico is uiteraard betwistbaar, maar vooralsnog zijn er weinig alternatieven. Indicatoren gebaseerd op marktwaarden dupliceren het kredietrisico en andere indicatoren zijn moeilijk te bepalen. Hoe hoog de uiteindelijke correlatie is, zal moeten blijken. Intuïtief is de relatie tussen omzet en bijvoorbeeld aantal menselijke fouten aanwezig. Indien we bedenken dat in de eerste Bazel documenten kredietrisico als percentage van een zogenaamde kredietequivalent (vervangingswaarde + potentieel kredietrisico) werd gedefinieerd en marktrisico als percentage van de marktwaarde, dan kunnen we de Basic Indicator Methode beschouwen als een goede eerste stap.

De *Standardized Approach* baseert het

vereist kapitaal ook op bruto inkomsten, maar zoekt differentiatie in verschillende percentages (genaamd bèta's), voor de business lines. Dit is gebaseerd op de verschillende afhankelijkheden van de business lines naar de drie beschreven risicocategorieën. Zo is bij Commercial Banking kredietrisico de voornaamste risicofactor. Investment Banking en Treasury Management daarentegen zullen grotere exposure naar marktrisico hebben, terwijl voor Retail Brokerage en Asset Management operationeel risico het grootste risico is. Dergelijke onderdelen hebben in theorie geen eigen positie (en dus geen marktrisico) en handelen als tussenpersoon voor investeerders. Hoewel het natuurlijk nooit compleet duidelijk is en bovendien per bedrijf kan verschillen, geeft onderstaande grafiek een redelijke indicatie van de mate waarin verschillende business lines blootstaan aan de drie bekende risicocategorieën.

Figuur 1:

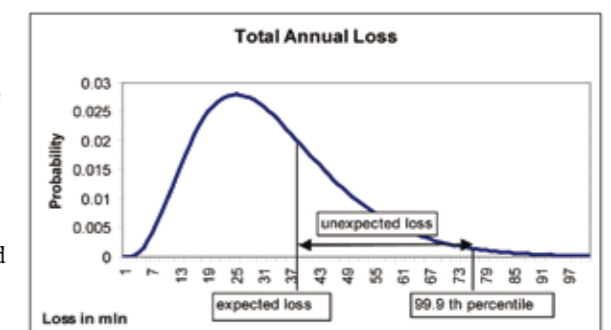
In de laatste versie van het Bazel II document is gekozen voor percentages (bèta's) tussen de 12 en 18% van het bruto-inkomen als aan te houden kapitaal voor operationeel risico. Wel zal een bank die deze, of de geavanceerde methode, wil gebruiken ter bepaling van de berekening van het economisch kapitaal, dienen te voldoen aan een zevental aanvullende criteria. Deze criteria betreffen een viertal kwalitatieve eisen die betrekking hebben op de effectiviteit van het risicomanagement en controle en een drietal kwalitatieve eisen aangaande rapporteringswijze en validatie.

De *Advanced Measurement Approach (AMA)* is ontwikkeld met als idee verschillende geloofwaardige methodes voor de bepaling van

operationeel risico te accepteren. Bazel heeft een geraamte voorgesteld waarin de lokale toezichthouder de individuele bepalingen van het risico dient te controleren en goed te keuren en hoopt zo dat 'a thousand flowers may bloom'. Wel geeft Bazel een set criteria waaraan voldaan dient te worden teneinde een methode goedgekeurd te krijgen als geavanceerde. Omdat een groot deel van de eisen beschreven zijn, zullen de duizenden bloeiende bloemen in de praktijk allen rozen zijn, maar wellicht in verschillende lengtes en kleuren. Als stimulans voor de banken om over te gaan op een geavanceerde methode, zal een bank naar verwachting (aanzienlijk) minder kapitaal dienen aan te houden ter dekking van het operationele risico. Feitelijk dient een aanpak altijd te bestaan uit een kwantitatief deel van verzamelde historische loss data en een kwalitatief deel, dat onder andere bestaat uit risk self assessments⁵ (RSA's), procesbeschrijvingen en Key Risk Indicators⁶ (KRI's). Hiermee valt nog een extra op- of afslag te verdienen van maximaal 10% op het aan te houden kapitaal.

De bepaling van het economisch kapitaal voor operationeel risico

In het laatste Bazel akkoord is in de AMA het vereiste economisch kapitaal gedefinieerd als de zogenaamde 'unexpected loss' in de verdelingsfunctie van de totale jaarlijkse verliezen. Hierbij wordt gekozen voor een betrouwbaarheidsinterval van 99.9% en een tijdshorizon van 1 jaar. Dit 'unexpected loss' is geïllustreerd in figuur 2 en is het verschil tussen het 99.9^e percentiel (ook wel de 99.9% Value at Risk waarde genoemd) en het verwachte verlies in de totale verdelingsfunctie van operationele verliezen. >>

Figuur 2:

Banken worden geacht voor verliezen kleiner dan het verwachte verlies een voorziening aan te houden. Normaal gesproken zullen dit de verliezen zijn met hoge frequentie en lage impact (severity genoemd). Dit soort verliezen worden normaal gesproken in kostenberekeningen meegenomen en gemanaged via interne controles. Verliezen groter dan die in het 99.9^e percentiel kunnen de bank serieuze schade berokkenen en in theorie zelfs doen failleren. Deze verliezen (ook wel stresswaarden genoemd) zijn per definitie de zeer zeldzame, maar extreem schadelijke gebeurtenissen voor een bank. Een dergelijk groot verlies kan niet volledig door kapitaal worden opgevangen, dat zou eenvoudigweg teveel kapitaal vereisen. Wel dient een bank aan te kunnen tonen dat deze onder controle zijn. Normaal gesproken worden dergelijke risico's verzekerd bij een externe partij. De 'unexpected loss'-waarde ten slotte is gedefinieerd als het verschil tussen de het 99.9^e percentiel en de verwachte waarde in de verdelingsfunctie. Het verschil tussen deze twee waarden dient een bank aan te houden als kapitaal ter dekking van het operationele risico. Dit zijn typisch de gebeurtenissen met lagere frequentie en hogere severity. Normaal gesproken wordt een verdeling als weergegeven in figuur 2 samengesteld uit een verdelingsfunctie die de frequentie van het aantal verliezen weergeeft en een verdelingsfunctie die de severity (dus de omvang) van een verlies bepaalt. Specifieker gezegd: voor een gegeven operationeel risicotype in een bepaalde business line, construeren we een discrete kansdichtheidsfunctie $f(n)$ die het aantal operationele verliezen n gedurende een jaar bepaalt en een continue conditionele kansdichtheidsfunctie $g(x|n)$ die de severity simuleert gegeven dat er n verliezen zijn in dat jaar. De totale verliesverdeling heeft dan de volgende samengestelde dichtheid:

$$h(x) = \sum_{n=0}^{\infty} f(n) \cdot g(x|n)$$

Hierbij wordt dus de som genomen van n stochastische variabelen g die het verlies voorstellen indien er een verlies plaatsvindt; waarbij n tevens een stochastische variabele is die het aantal verliezen per jaar simuleert. Volgens de

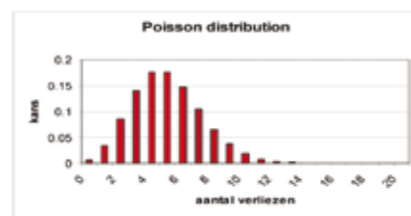
huidige Bazel II voorstellen dient een bank die voor de AMA aanpak gekozen heeft voor iedere business line en risicocategorie een jaarlijkse verliesfunctie te simuleren. Hierbij is men vrij verschillende functionele vormen voor de frequentie- en severity-verdelingen te gebruiken per business line en risicosoort. Tot slot kunnen deze individuele verdelingen tot een totale verliesfunctie worden geaggregeerd, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de correlatie tussen de verschillende verliessoorten en business lines.

De frequentieverdeling

In de praktijk komt het bovenstaande erop neer dat op basis van aantallen voorgevallen gebeurtenissen in een bepaalde risicocategorie een verdelingsfunctie wordt geschat voor de frequentie waarmee bepaalde events (verliezen) plaatsvinden. Een gangbare keuze voor wat betreft de verdelingsfunctie is de standaard Poisson-verdeling, met een enkele parameter λ welke het verwachte aantal verliezen en de variantie voorstelt; en wel als volgt:

$$f(n) = \frac{\lambda^n \cdot \exp(-\lambda)}{n!}, \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

Eén en ander kan op eenvoudige wijze worden gesimuleerd en geeft bij een λ van 5 (dus een verwacht aantal verliezen binnen een bepaalde risicocategorie in een business line van 5, bij een variantie van 5) een volgend beeld:

Figuur 3:

De severity-verdeling

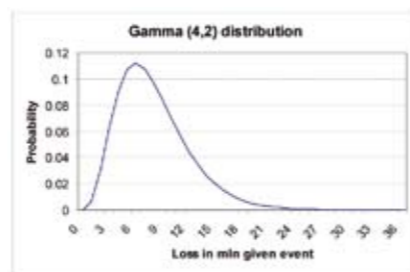
Bij het modelleren van de severity-verdeling wordt over het algemeen de veronderstelling gemaakt dat verlies frequentie en severity onafhankelijk zijn. Hoewel natuurlijk duidelijk is dat dit niet het geval is (hoog frequent voorkomende verliezen als settlement fouten zullen over het algemeen een lage impact hebben en dus een negatieve correlatie impliceren), hoeft dit binnen een business

line en risicocategorie niet direct voor problemen te zorgen. Hoog frequent voorkomende risico's kunnen bijvoorbeeld gemodelleerd worden met een lognormale verdeling. De praktijk wijst echter uit dat severity-verdelingen vaak dikstaartig zijn (leptokurtosis >3) en last hebben van scheefheid (naar rechts). In dergelijke gevallen zal een gammaverdeling gebaseerd op twee parameters beter in staat zijn de severity te beschrijven. Dit kan dan als volgt gebeuren:

$$g(x) = \frac{x^{\alpha-1} \exp(-x/\beta)}{\beta^\alpha \Gamma(\alpha)}, \quad x > 0,$$

met $\Gamma()$ gelijk aan de gamma-functie

In onze analyse hebben we gekozen voor een verliescategorie waarin relatief weinig verliezen op jaarbasis worden verwacht (ongeveer 5), maar waarbij de financiële consequenties redelijk groot zijn (gemiddeld 8 miljoen per event). Dit zou bijvoorbeeld de modellering van de categorie 'externe fraude' kunnen voorstellen; fraude komt niet erg vaak voor (in dit voorbeeld 5 keer per jaar), maar de consequenties per gebeurtenis kunnen erg groot zijn (8 miljoen per event). Binnen onze simulaties die een groot aantal keren 5000 trekkingen omvatten, vinden wij een gemiddelde tussen 7,69 miljoen en 8,23 miljoen, bij een variantie tussen de 15,76 en 16,18. Gezien het feit dat een Gamma (4,2) een theoretisch gemiddelde impliceert van $4 \times 2 = 8$ en een variantie van $4 \times 2^2 = 16$, lijken deze cijfers acceptabel.

Figuur 4:

De operationele verliesverdeling

In een laatste stap zal nu uit de bovenstaande frequentie- en severity-verdeling via Monte Carlo simulatie een totale verliesverdeling dienen te worden gesimuleerd. Dit zal een verdelingsfunctie zoals weergegeven in figuur 2 opleveren. Hierbij dient steeds een trekking uit de

frequentieverdeling te worden gedaan (uitkomst n), waarna n (conditionele) trekkingen uit de severity-verdeling dienen te worden gedaan. Vervolgens wordt het aantal trekkingen uit de severity-verdeling gesommeerd, wat het totale verlies in een bepaalde risicocategorie aangeeft. Dit wordt een groot aantal keren herhaald.

De uitkomst van onze simulaties

Doel van de simulatie van een dergelijke verdelingsfunctie van operationele verliezen is de bepaling van de zogenaamde VaR (door Bazel gedefinieerd als het 99.9^e percentiel in de verdeling) en het daarvan afgeleide aan te houden kapitaal (de VaR minus het gemiddelde van deze verdeling). Op basis van bovenstaande verdelingsfuncties hebben we een groot aantal simulaties van 5000 waarnemingen gedaan. In onderstaande tabel staan de gemiddelden van deze simulaties weergegeven en wordt tevens aangegeven wat bij verschillende percentielwaarden de VaR en bijbehorende unexpected loss waarde is, wat dus het aan te houden kapitaal weergeeft.

	f(n)	$\Sigma f(n) \times g(x n)$	Percentielwaarde (VaR) en unexpected Loss in mln		
Gemiddelde	5.01	39.87	95%	76.10	36.23
Variantie	4.81	392.59	99%	95.08	55.21
Standaard deviatie	2.19	19.81	99.9%	112.86	72.99
Maximum	14	121.26			
Minimum	0	0			
Skew	0.41	0.59			
Kurtosis	0.10	0.29			

Tabel 1:

De eerste kolom $f(n)$ geeft de trekking weer uit de Poisson-verdeling met λ gelijk aan 5 en blijkt na een groot aantal trekkingen inderdaad verdeeld te zijn rond een gemiddelde van 5 (verliezen per jaar), bij een variantie van 5. De maximaal gevonden waarde is 14 verliezen, wat overeenkomt met een kans van 0,05%. De tweede kolom $\Sigma f(n) \times g(x|n)$ geeft het gesommeerde aantal verliezen aan. De gemiddeld gevonden waarde is hierbij 39,87, wat geloofwaardig is gezien de keuze van de parameters $\lambda = 5$, $\alpha = 4$ en $\beta = 2$ ($5 \times 4 \times 2 = 40$). Bij de verschillende percentielwaarden komen wij nu uit op een VaR tussen de 76,10 en 112,86, corresponderend met een aan te houden kapitaal tussen de 36,23 en 72,99 (percentielwaarden minus 39,87).

Het is echter belangrijk te realiseren dat de parameters van een jaarlijkse verdelingsfunctie van operationele verliezen niet met precisie kunnen worden geschat; hiervoor is een grote hoeveelheid data nodig die er eenvoudigweg niet is, en er in de nabije toekomst ook niet zal zijn. Operationeel risico zal voorlopig altijd worden gekwantificeerd op basis van beperkte historische verliescijfers, aangevuld met subjectieve data of externe data⁷, waarvan de relevantie twijfelachtig is. Ook is er, vooral bij grote percentielwaarden sprake van een sterke niet lineaire afhankelijkheid in parameters, wat tot gevolg heeft dat een kleine verandering in de parameters een grote verandering in het aan te houden kapitaal teweeg kan brengen.

De knelpunten

Een belangrijk punt bij de bepaling van operationele risico's is de vraag of operationeel risico wel bepaald kan worden via kapitaalbeslag. Vereist kapitaal heeft normaal bij markt- en kredietrisico ten doel de kans uit te sluiten dat een

van kapitaalseisen kijken, lijkt de Standardized Approach voor een bank geen significante verbetering ten opzichte van de Basic Indicator Approach. Het vereist een aanzienlijke hoeveelheid extra informatie ten opzichte van Basic Indicator Approach, terwijl geen hoop op kapitaalsreductie wordt geboden. Vooral nog lijkt het dan ook niet geloofwaardig dat banken vrijwillig voor de Standardized Approach kiezen. Op dit moment impliceert bovenstaande methodiek dat de wat kleinere partijen kiezen voor de Basic Indicator Approach, zodat zonder enige vorm van analyse 15% kapitaalbeslag wordt gerekend, terwijl de grotere partijen collectief kiezen voor de Advanced Measurement Approach waarbij een (serieuze) kapitaalreductie wordt verwacht. In het kader hiervan is het wellicht verstandig de Basic Indicator Approach te schrappen en zolang er geen goede maatstaf tot risicodifferentiatie tussen de verschillende business lines is, de zogenaamde bèta's op 15% te stellen. Hierdoor worden de banken toch gedwongen serieus naar hun operationele risico's te kijken en kunnen zij niet zonder enige vorm van self assessment voor 15% kapitaalbeslag kiezen. Verder blijft er voorlopig het gegeven van de beperkte hoeveelheid data, met name in categorieën als externe events en

bank, voor de volgende reporting periode, insolvent wordt als gevolg van excessieve verliezen op zijn kredieten of door trading activiteiten. De basisveronderstelling is altijd dat geen enkel individueel verlies het gehele kapitaal van de bank kan doen verdampen. Om deze reden worden kapitaalseisen altijd gecombineerd met restricties op grote exposures. Dit kan in de vorm van positie-, scenario en Grieklimieten in het geval van marktrisico en tegenpartijlijnen in het geval van kredietrisico. Een tweede veronderstelling is dat de financiële positie van de bank correct wordt weergegeven in haar administratie. Beide veronderstellingen lijken moeilijk hard te maken in het geval van operationeel risico, vooral in het geval van bijvoorbeeld fraude. Indien we naar de drie methodes

fraudes. Binnen de bankwereld wordt hiervoor de oplossing gevonden door informatie over loss data (op anonieme basis) via een consortium te delen met andere banken. Nadeel hiervan is echter dat op deze wijze alle deelnemende banken hun vereist kapitaal op gelijke gebeurtenissen baseren en zo in theorie een gelijk kapitaal dienen aan te houden.⁸ Zelfs indien er een redelijk aantal datapunten gevonden is, rijst de vraag of deze historische gebeurtenissen voorspellende waarden hebben. In het algemeen worden na grote verliezen als gevolg van operationele tekortkomingen maatregelen getroffen die één en ander in de toekomst zal doen voorkomen. Vooral nog lijkt het dan ook het beste in ieder geval de severity-verdeling te baseren op de self assessments⁹. >>

De (subjectieve) uitkomsten hiervan dienen echter wel zeer nauwkeurig te worden gebacktest via de historische data om de betrouwbaarheid te testen. Daarnaast kan de informatie uit het consortium worden gebruikt als benchmark ter vergelijking met de eigen loss data.

Als laatste is gebleken dat de 99,9% percentielwaarde in de AMA-methode op dit moment, gezien de beperkte hoeveelheid data, voor te grote uitschieters in de verdeling zorgt. Diverse banken zullen zelfs gezien hun rating waarschijnlijk naar nog hogere percentielen dienen te kijken, waarbij waarden als 99,97 in zicht komen. Hierbij dient beseft te worden dat dit overeenkomt met het vierde verlies op 10.000 jaar, wat gezien de 2-5 jaars opgebouwde databases voorsnog voor surrealistische waarden zorgt. Weliswaar zullen de data in de praktijk worden aangevuld via externe data of self assessments, maar gezien het feit dat bovenstaande percentielen ons dwingen data uit de ijstijd te verzamelen, is wellicht een kritische herbespreking

van het betrouwbaarheidsinterval op zijn plaats. Conform de berekeningen van de VaR voor Marktrisico, zou een betrouwbaarheidsinterval van 99% voor de meeste banken waarschijnlijk haalbaarder zijn. Vooralsnog zorgen bovenstaande intervallen voor volledig subjectieve inschattingen van de betreffende managers die bovendien gezien de beperkte hoeveelheid data voorlopig moeilijk te controleren zijn via backtests.

Tot slot

Operationeel risico is een fundamenteel onderdeel van het bankbedrijf en kan vanuit dat oogpunt ook nooit volledig geëlimineerd worden. Het gezamenlijk belang van toezichthouder en banken dient echter te zijn dat dergelijke risico's worden geïdentificeerd, gemeten, gemonitord en beheerst. Onder het bestaande Bazel akkoord dienen banken kapitaal aan te houden op basis van hun krediet- en marktrisico en dient er een 'buffer' te zijn voor overige risico's. Als gevolg van de grote verliezen die er de laatste tijd als gevolg van operationele tekortkomingen geweest zijn, is het

begrijpelijk dat Bazel vanaf 2007 vereist dat iedere bank kapitaal dient aan te houden ter dekking van operationeel risico. Dat er in de huidige voorstellen nog enkele zaken zitten die niet erg werkbaar of logisch zijn is, gezien het feit dat dit een eerste opzet is, begrijpelijk; net als bij krediet- en marktrisico zullen er nog jaren van verbetering volgen alvorens een voor de verschillende partijen acceptabele situatie wordt bereikt. Het is nu aan de banken om, in overleg met de lokale toezichthouder te komen tot werkbaar compromissen waarmee we hopelijk in de toekomst grote operationele verliezen kunnen voorkomen, of in ieder geval de omvang ervan kunnen beperken. **RE**

Mark Schilstra is momenteel werkzaam als Global Head of Operational Risk voor Securities en Fund Solutions binnen de Merchant Bank van Fortis Bank. Hij studeerde bedrijfseconomie en Econometrie (cum laude) aan de FEE van 1990 tot 1997 en zat in het bestuur van Age/Nobas als penningmeester. Hierna werkte hij bij de derivatensales van MeesPierson en was Hoofd Controlling and

1 Bazel heeft een zevental risicocategorieën gedefinieerd, te weten: externe fraude; interne fraude; veiligheid op de werk-plek; cliënten, producten en bedrijfspraktijk; fysieke schade; bedrijfsverstoring en systeemfouten en executiefouten etc.

2 De laatste versie van dit voorstel is gepubliceerd in november 2005.

3 Het oorspronkelijke Akkoord telde slechts een dertigtal pagina's en liet veel ruimte voor lokale toezichthouders.

4 Feitelijk zijn er 2 eenvoudige methodes.

5 Dit zijn gestructureerde enquêtes die op subjectieve basis het risico binnen een bepaalde categorie proberen te achterhalen.

6 Dit zijn indicatoren waarmee het management bepaalde risico's snel en op voorhand kan zien aankomen. Een voorbeeld kan bijvoorbeeld ziekteverzuim zijn.

7 Zo zijn er intussen diverse consortia opgericht van banken die operationele risicodata delen met als doel zo grotere databases te kunnen gebruiken van de risicobepaling; zie bijvoorbeeld www.orx.com.

8 In de praktijk zullen deze data wellicht geschaald worden voor de grootte van een partij.

9 Dit kan uiteraard ook met de frequentieverdeling.

ADV HET RIJK

foto: Tim Posthumus Meyjes

Banken gaan voor duurzaamheid

Aandacht voor maatschappelijk verantwoord bankieren neemt toe

Maatschappelijk verantwoord bankieren krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Alle grote Nederlandse banken hebben groenfondsen en zetten zich in voor ethisch verantwoorde beleggingen, terwijl duurzame banken zich op steeds meer klanten mogen verheugen. "De afgelopen vijf jaar is duurzaam bankieren haar geitenwollen sokken-imago kwijtgeraakt."¹

Maatschappelijk verantwoord ondernemen, sociaal-ethisch sparen en beleggen, groen of duurzaam bankieren: voor het fenomeen worden veel verschillende termen gebruikt. Maar wat is duurzaam bankieren nou precies? De in 2004 uitgegeven Duurzaam Geld Gids geeft hierover duidelijkheid: "Bij duurzaam ondernemen gaat het om een goede balans tussen sociale rechtvaardigheid, goed milieubeheer en een gezonde financiële situatie." Duurzaam ondernemende banken streven dus niet alleen naar financieel rendement, maar houden ook expliciet rekening met het milieu en de sociale situatie in de wereld.

Nederland kent twee echte duurzame banken: de Triodos Bank en de ASN Bank. Triodos is als bank actief sinds 1980, de geschiedenis van de ASN Bank gaat zelfs terug tot 1960. Beide banken richten zich sinds hun oprichting op het stimuleren

van de duurzaamheid van de samenleving. Dit doen ze bijvoorbeeld door te investeren in projecten in de Derde Wereld en in bedrijven die zich inzetten voor het milieu. Ze zorgen er bovendien voor dat ze niet investeren in bedrijven die zich schuldig maken aan dingen als kinderarbeid en dierproeven. Thomas Steiner, hoofd communicatie van de Triodos Bank: "Wij gaan ervan uit dat je spaart voor je toekomst. Je zet je geld op de bank om het een tijd voor je te laten 'werken'. Wanneer je het er weer af haalt wil je dat het een bijdrage heeft geleverd aan hoe die toekomst eruit ziet."

Beide banken bieden zowel duurzame beleggingsfondsen als spaarrekeningen. Ze hanteren een duidelijke procedure om te voorkomen dat het geïnvesteerde geld bij de verkeerde bedrijven terecht komt. Adjana Nieuwkoop, communicatieadviseur van de ASN Bank: "Het samenstellen van een lijst met geschikte

bedrijven vraagt veel specifieke research. De bedrijven waarin wij zouden willen investeren worden gescreend op verschillende criteria. Wanneer ze geschikt worden bevonden komen ze in ons 'beleggingsuniversum'. Daarna blijven we de bedrijven regelmatig toetsen. Dit gebeurt in ieder geval één keer in de drie jaar, maar als er bijvoorbeeld door publicaties in de media aanleiding voor is toetsen we vaker."

Ook de grote Nederlandse banken hebben sinds enkele jaren aandacht voor maatschappelijk verantwoord bankieren. ABN AMRO organiseert dit jaar enkele seminars met als thema *Duurzaamheid*, waar beleggers ingelicht worden over de mogelijkheden en het belang van duurzaam beleggen. De bank biedt haar klanten de mogelijkheid om te investeren in fondsen als het Duurzaam Donatie Fonds en het Watercertificaat. Ook de Rabobank en ING (waar de Postbank

onderdeel van is) bieden beleggers duurzame fondsen. Bovendien brengen alle grote banken tegenwoordig een maatschappelijk jaarverslag uit, waarin ze duidelijk maken hoe op een verantwoorde manier met spaargeld en beleggingen is omgegaan.

Groenregeling

De grote aandacht voor duurzaamheid bij het sparen en beleggen is ontstaan in de Verenigde Staten. Daar wortelt het fenomeen in de jaren zeventig, toen aandeelhouders grote bedrijven onder druk begonnen te zetten om zich meer maatschappelijk verantwoord te gedragen. Als gevolg hiervan werden de eerste ethisch verantwoorde beleggingsfondsen opgericht. In de jaren negentig werd duurzaam bankieren in Amerika ook door het grote publiek ontdekt en werd het een echte trend. De aandacht voor duurzaam bankieren is sindsdien niet verminderd: in 2003 werd in de VS 2160 miljard dollar duurzaam belegd².

In Nederland gingen in de loop van de jaren negentig steeds meer grote banken en consumenten duurzaam bankieren, het werd *mainstream*. Dit was niet alleen een gevolg van de ontwikkelingen in de VS, maar ook van de in 1995 door de overheid ingestelde Fiscale Groenregeling. Deze maatregel hield in dat beleggingen in speciale, door de overheid goedgekeurde, groenfondsen een belastingvoordeel opleverden. Hierdoor werden de grote

"Mensen stellen steeds meer vragen, willen weten wat er met hun geld gebeurt."

banken verleid tot het opzetten van zulke fondsen en werd het voor consumenten ineens financieel aantrekkelijk om in deze fondsen te beleggen.

De aandacht voor duurzaam bankieren is echter niet alleen aan de Groenregeling toe te schrijven. Ook in Nederland nam het maatschappelijk bewustzijn vanaf het einde van de jaren tachtig sterk toe. Naast de groenfondsen werden veel duurzame fondsen opgericht die niet onder de Groenregeling vielen, maar ook die fondsen waren succesvol.

Periode	Spaartegoed	Beleggingstegoed
Eind 1968	41 miljoen gulden	
Eind 1976	130 miljoen gulden	
Eind 1984	419 miljoen gulden	
Eind 1992	1,1 miljard gulden	
Eind 2000	850 miljoen euro	467 miljoen euro
Eind 2004	1678 miljoen euro	681 miljoen euro

Groei ASN Bank in cijfers (bron: www.asnbank.nl)

Meer klanten

In de jaren na 1995 is de aandacht voor duurzaam bankieren verder gestegen. En het einde lijkt nog niet in zicht: de ASN Bank kreeg er in 2005 maar liefst zestigduizend nieuwe klanten bij. De duurzame banken zien dit echter niet als een incident. Thomas Steiner van de Triodos Bank: "De laatste tien jaar was er een enorme stijging te zien in duurzaam bankieren, dwars door de recessie heen. Voor ons is dat een indicatie dat we niet te maken hebben met een hype, maar dat het een ontwikkeling op lange termijn is."

Volgens Steiner is dit succes te verklaren uit het feit dat consumenten de afgelopen 25 jaar steeds kritischer zijn geworden: "Mensen stellen steeds meer vragen, willen weten wat er met hun geld gebeurt. Daarnaast begint het niet-duurzaam bankieren risico's met zich mee te brengen, ook financiële. Schandalen en schendingen van de mensenrechten leiden, wanneer banken ermee geconfronteerd worden, tot problemen. Dit dwingt ook de banken om vragen te

Steiner: "Duurzaam bankieren was toch vaak iets waar vooral mensen uit de jaren zestig zich mee bezig hielden, het had inderdaad een beetje een geitenwollen sokken-imago. De laatste vijf jaar zie je echter ook een groep jongeren opstaan met een soort globaal bewustzijn. Deze groep heeft veel aandacht voor ethiek en duurzaamheid, maar wel met een zakelijke inslag. Wij noemen ze hier 'praktische idealisten': ze willen graag goede doelen en ontwikkelingsprojecten steunen, maar in een zakelijke omgeving. Ze willen bijvoorbeeld liever voor onze bank werken dan voor non-profit instellingen."

Of ook studenten meer aan duurzaam bankieren doen, is niet bekend. Wel krijgen duurzame banken steeds meer jonge klanten. Steiner: "Het is ook helemaal niet duur of moeilijk om klant te worden. Jongeren kunnen gemakkelijk een internetspaarrekening openen, met een marktconforme rente. Waarom ze dat zouden moeten doen? Omdat ze willen weten wat er met hun geld gebeurt en omdat ze mee willen bouwen aan een duurzame toekomst. RE

1. Steiner, Thomas. Hoofd communicatie van de Triodos Bank

2. Consumentenbond (2004), *De Duurzaam Geld Gids, goed sparen, beleggen, verzekeren en lenen in Nederland*, Uitgave 2004.

Stefan Vermeulen (23) is vijfdejaars student. Op dit moment is hij bezig met zijn scriptie voor de master Business Studies, hij hoopt hier voor de zomer mee klaar te zijn.

De laatste maanden waren weer als vanouds druk voor Sefa. Wegens vakanties, de verbouwing en de tentamenperiode, verliep de communicatie iets moeizamer dan normaal, maar uiteindelijk is alles toch op zijn pootjes terechtgekomen. De Sefa-skireis is tijdens het schrijven van dit stuk in volle gang, de Amsterdamse Carrière Dagen waren een succes en de Sefa-kamer begint er met de dag mooier uit te zien.

Amsterdamse Carrière Dagen

Van maandag 27 februari tot en met donderdag 2 maart vond het carrière-event van Amsterdam weer plaats in het World Trade Center. Door de enorme inzet van de commissie, die in Rostra Economica 258 afgebeeld stond, werd het een groot succes. Alle stress resulteerde in een ontlading tijdens de ACD-afterparty, georganiseerd door Aureus (hiervan uiteraard geen foto's uit oogpunt van privacy).

Eén Dag Accountant

In samenwerking met Aureus en de vier grote accountantskantoren (Deloitte, Ernst & Young, KPMG en PricewaterhouseCoopers) organiseerde Sefa op 14 maart 'Eén Dag Accountant' in Hotel Arena. Tijdens deze dag werden eerste- en tweedejaars studenten geïnformeerd over het vak accountancy. De opkomst was naar verwachting en het werd een gezellige middag, met zowel aandacht voor de praktijk als voor de theorie, op levendige wijze aan elkaar geregen door prof. dr. P. Wallage. Een evenement dat zeker voor herhaling vatbaar is!

Verbouwing der Sefa-kamer

De Sefa-kamer krijgt zijn lang verdiende

opkalefatering. Op dit moment is de verbouwing in volle gang, maar begin april zal de vernieuwde kamer weer in gebruik genomen worden. Uiteraard zal de opening feestelijk geschieden. Houd dus allemaal de website www.sefa.nl en je mailbox in de gaten voor de uitnodiging! Tot dat moment is het bestuur ondergebracht bij de FSR in kamer E6.03, onze dank voor deze gastvrijheid!

Naast de verbouwing gaan uiteraard onze projecten door. In de kalender is een overzicht te vinden van de te verwachten activiteiten. Daarnaast zullen de projecten hieronder uitgelicht worden.

Stagedag

Om studenten bekend te maken met de mogelijkheid tot het lopen van een stage, organiseert Sefa in samenwerking met het stagebureau, ABN AMRO en KPMG een middag waarop verschillende facetten van het stagelopen worden besproken. Denk hierbij aan het zoeken van een stage en de invulling ervan. De middag begint om 15.00 uur en zal duren tot even na 17.00 uur, met aansluitend een borrel. Komt allen!

Batavierenrace

Ook dit jaar doet Sefa weer mee aan de Batavierenrace. Dit jaar is het weekend van 21, 22 en 23 april hiervoor uitgekozen. De Batavierenrace is een enorm evenement waarbij in estafetteloop van Nijmegen naar Enschede wordt gelopen. Sefa United hoopt hier haar tijd van vorig jaar te verbeteren en daarnaast de nodige bar-uren te maken.

Intern Weekend

Speciaal voor haar actieve leden organiseert Sefa op 13 en 14 mei een weekendje cultureel bezig zijn (lees: feesten) in het pittoreske Valkenburg, alwaar een luxe villa zonder enige luxe faciliteiten het strijdtoneel zal zijn voor de nodige vermakelijke activiteiten. Dit weekend geldt als beloning voor de inzet van het afgelopen jaar, maar is tevens bedoeld om op een andere manier kennis te maken met elkaar. Hoe dan ook zal het een gezellig weekendje worden!

Studiereis Polen 2006

Na een actieve wervingscampagne en een selectieprocedure, is de commissie erin geslaagd 21 geschikte deelnemers te selecteren. Dit deelnemersveld zal half juli naar Polen afreizen om daar onderzoek te doen op verschillende vlakken, welke hier nog niet nader zullen worden besproken. In aanloop naar deze studiereis zullen verschillende workshops en colleges worden gegeven om de deelnemers fysiek en mentaal voor te bereiden op hun taak.

Afsluiter

Na het lezen van bovenstaande activiteiten is uiteraard je interesse gewekt om aansluiting te vinden bij deze ambitieuze en gezellige groep studenten. Natuurlijk maken wij altijd even tijd om met je te praten over wat jou interessant lijkt en waar jij aan deel zou willen nemen. Schroom niet, kom gewoon langs en verruim je studentenleven! Binnenkort zijn we weer te vinden in kamer Eo.02, maar uiteraard kun je via www.sefa.nl altijd contact met ons zoeken!

Publieke Sector Dagen 2006

De PSD is er speciaal voor Algemeen Economen die geïnteresseerd zijn in de publieke sector. Er is al jaren een groeiende trend te zien in het aantal algemeen economen aan de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. Daarom werden vorig jaar voor de eerste keer de PSD georganiseerd. De grote belangstelling weerspiegelde de behoefte aan activiteiten gericht op de arbeidsmarkt binnen de publieke sector. Natuurlijk ben je ook welkom als je een andere studierichting volgt.

De Publieke Sector Dagen bestaan uit verschillende bezoeken aan overheidsinstellingen en semi-overheidsinstellingen. De bezoeken zijn bedoeld om je een idee te geven van de toekomstperspectieven binnen de publieke sector. Tijdens een bezoek zal, afhankelijk van de instelling, een presentatie of een rondleiding worden gegeven. Het kan ook zijn dat je met medestudenten aan een case gaat werken. Natuurlijk is er altijd de gelegenheid om vragen te stellen.

De deelnemende instellingen van dit jaar zijn: het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Buitenlandse Zaken, het Ministerie van Financiën, het Centraal Bureau voor de Statistiek en Bofeb. Op onze site, www.sefa.nl/psd, is alle informatie te vinden over de inhoud van de bezoeken. Inschrijven gaat ook via deze site.

Interesse om deel te nemen aan De Publieke Sector Dagen? Houd dan de website goed in de gaten! www.sefa.nl/psd

19-apr	Stagedag	FEE, zaal n.n.b
21 t/m 23 april	Batavierenrace	Enschede
25-apr	Start Publieke Sector Dagen	
25-apr	Inhousedag Bofeb	Den Haag
25-apr	Inhousedag Ministerie van Economische Zaken	Den Haag
4 mei	Inhousedag Ministerie van Buitenlandse Zaken	Den Haag
10 mei	Inhousedag Ministerie van Financiën	Den Haag
12 mei	Inhousedag Centraal Bureau voor de Statistiek	Den Haag
12 t/m 14 mei	Sefa Intern Weekend	Valkenburg
April/mei eind juli	Opening nieuwe Sefa-kamer Europese Studiereis	Polen

Sefa
Where ambition and results come together

International Students: "I Amsterdam"

First year student Irina Barbuntoiu

Why Amsterdam?

I'm from Romania, but because I got a friend in Holland I have been here quite often. That's one of the reasons why I chose the University of Amsterdam. Besides that the procedure to start in Maastricht was too long for me and I didn't want to study in a small city with fewer possibilities to find a job.

What kind of program would you like to do?

I think International Finance is the most suitable program for me. I want to finish my bachelor and I might do my master somewhere else. My first choice for a University to do my master would be in the United Kingdom, but if this isn't possible I like to stay in Holland.

Is Romania totally out of the picture?

No, not at all. I would like to work internationally oriented, but connected to Romania. There must be a positive link. I think you shouldn't forget your country. The fact that I can have my education in a foreign country could benefit my homeland and that's definitely one of my goals.

Until now, was it what you expected?

It was an adventure, and a positive one. In the first months it was quite a challenge. I had been living on my own in Romania as well, but of course this was completely different. Now it's getting more routine, but still not boring. I travel back to see my friends and family every two or three months and during the summer holiday. Because I had been in Holland many times I knew what to expect. The only new thing I found out is the Dutch mentality of just following stupid rules. People should be more flexible. But that's such a small thing.

Did the university support your adventure?

They helped me a lot. We got special program managers who try to answer our questions and they even tell us where to go out or what to do in your spare time. The first week we had an introduction weekend with a boat trip included. The university provided our housing as well. We live next to the A-building with many international students. This is nice, because it's hard to get a room if you're not living here, but we pay a lot and we have to share the room with others. Don't expect too much privacy. Another problem is the fact that Romania isn't part of the EU yet. I can't use a free public transport card and I'm not allowed to work more than a few hours a week.

Does the university meet the standards you need?

To be honest, the level of education is high. You got short periods and the exams are quite hard. The teachers are definitely well chosen. They didn't just let some Dutch teachers translate their lectures into English. Most teachers speak English very well. Our Maths teacher for example is a great help. The only thing I think

is ridiculous is the fact that we have to pay for our prints and handouts. I think that should be part of the deal, because we paid for the education.

How about integration with all those international students studying and living together?

That's a difficult thing. You don't get to know many Dutch students. It's one of the reasons why I joined the Sefa. There are only two international members right now, but I think that should be many more. Maybe we could start more projects in which international students could participate as well.

First year student Michal Chervin

Any experiences in Holland before you started studying?

I have been living in Amsterdam for seven years. I came here when I was seven years old and I went back to Israel on my fourteenth. This was because my father works for EL AL, the Israeli national airline. I finished my high school in Israel and afterwards I had to join the army for two years. I was in the navy and it was an interesting experience. Afterwards I decided to study somewhere abroad. My first choice was New York, but this would have been too expensive. Amsterdam was my second choice. I first did a course to learn some Dutch and this year I started at the university.

What are your plans now you're studying?

I want to finish my bachelor in International Economics in Amsterdam. Then I might start travelling for one year. I would like to see Australia, New Zealand or maybe Taiwan. If it's possible I would prefer to do my master in New York, but otherwise Holland is a possibility as well. I don't think I'm going back to Israel when I have finished my study. I got a Dutch passport and my father bought me an apartment in Amsterdam. Because of the Dutch passport I can use a free public transport card and I can work as much as I like.

How do you like the university?

We got a lot of help because we're international students. I don't think I need all this, but they really did a good job. Anyway, the course Academic Skills takes too much time. I can see the point of doing these things, but a little less please. It's a heavy load. Till now I passed everything and I think the quality is all right. This year I joined the Sefa just like Irina and for the same reasons: to meet some more Dutch students and to promote the participation of international students. I think it should be easy to make workshops or courses more interesting for us. But right now I'm in the committee to organize the parties. The kind of project with totally no barriers for foreigners. **RE**

Yvan van Dam is 21 jaar en derdejaars student Bedrijfseconomie in de richting Accountancy & Control. Hij schrijft sinds dit collegejaar voor Rostra Economica.

ADV MINISTERIE VAN FINANCIEN

Het Bindend Studie Advies, drie vliegen in één klap?

De Facultaire Studentenraad,
Frank Keizer, 3e jaars organisatie-economiestudent.

Iedere student aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) kent wel iemand die niet verder heeft mogen gaan met zijn studie, vanwege een negatief bindend studieadvies (BSA). Het BSA houdt in dat je in je eerste studiejaar 30 EC moet halen en na het tweede jaar je propedeuse moet hebben afgerond. Lukt dit niet, dan mag je je gedurende drie jaar niet meer inschrijven voor dezelfde of aanverwante studie aan de FEB.

Het BSA is in september 2002 aan deze faculteit ingevoerd. De belangrijkste reden voor invoering was destijds het verhogen van de rendementen (het aantal studiepunten per student per jaar). Het bestuur wilde hiermee studenten, die géén of weinig studiepunten behaalden, helpen door hen in een vroegtijdig stadium te laten zien of zij geschikt zijn voor de gekozen studie. De filosofie was dat de student met de dreiging van het BSA harder werkt en er dus meer studiepunten worden gehaald. Daarnaast werd verwacht dat de rendementen omhoog zouden gaan doordat studenten die géén punten halen, weggestuurd worden. Zodoende zou de kwaliteit van het onderwijs stijgen. Immers, men hoeft tijdens colleges minder lang stil te staan bij de makkelijke onderwerpen waardoor men het vak met meer diepgang kan behandelen. Gelijk met het stijgen van de rendementen zouden ook de inkomsten van de faculteit omhoog gaan, omdat de faculteit per behaald studiepunt geld ontvangt.

Drie vliegen in één klap zou je zeggen: de student weet sneller of hij of zij de juiste studie heeft gekozen, krijgt onderwijs op een hoger niveau (zonder studenten die geen studiepunten halen) en de faculteit heeft met een relatief eenvoudige maatregel meer inkomsten per student.

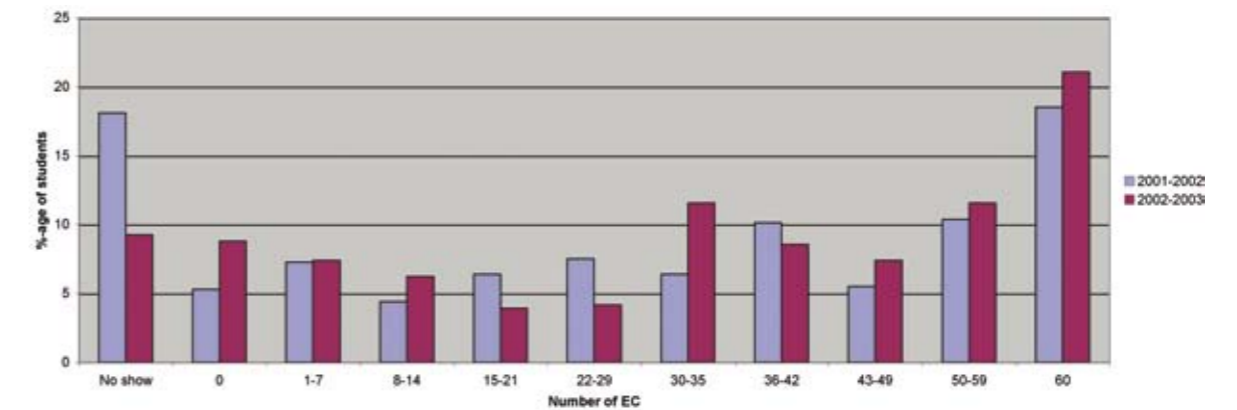
Het wegsturen van een student na twee jaar is een slechte zaak!

Nu, ruim drie jaar later, kunnen we kijken of het BSA in haar huidige vorm inderdaad deze “drie vliegen in één klap” heeft geslagen, of dat er misschien één of meer gemist zijn. Verder komt de aanvullende eis (het behalen van de propedeuse binnen twee jaar) van het BSA aan bod. Ook geeft de Facultaire Studentenraad haar standpunt ten opzichte van het BSA en wordt afgesloten met een samenvatting. In oktober 2004 is het rapport “Eindrapportage BSA”¹ verschenen.

Hierin staan onder andere de resultaten van de studenten van het jaar vóór en het eerste jaar na invoering van het BSA. Kijken we naar het aantal studiepunten (EC) per student in het eerste jaar, dan is het effect van invoering van het BSA tweeledig. Enerzijds is het aantal behaalde studiepunten licht gestegen van 27,6 voor naar 29,7 EC na invoering. Anderzijds is deze verhoging eigenlijk alleen toe te schrijven aan een daling van het aantal zogenoemde “no show”-studenten². Zo is het aantal behaalde studiepunten van de studenten die wel ten minste 1 tentamen hebben gedaan zelfs iets lager. Op het eerste gezicht is er

dus slechts een marginaal effect op het aantal behaalde studiepunten per student. Helaas zijn in het rapport verder geen gegevens beschikbaar over de verdere studieloopbaan van de studenten met een negatief BSA.

Als we de data³ verder analyseren (figuur 1) zien we dat de studenten voor wie het BSA er toe doet⁴, hun studiegedrag alleen enigszins aanpassen als ze net onder de 30 punten-grens dreigen te komen.

figuur 1

Tabel 7.2 en 7.3 van het rapport “Eindrapportage Bindend Studieadvies”

Een logisch effect, maar significant hogere inkomsten doordat studenten meer studiepunten halen, blijven uit. Een potentieel positief effect is dat door het BSA en de selectie die er bij optreedt, studenten in hogere jaren beter presteren en gemiddeld meer EC halen. Immers, door invoering van het BSA vallen de minder kundige studenten af en zal de studentenpopulatie in jaar 2 en hoger, gemotiveerder en kundiger zijn. Over dit potentiële effect zijn momenteel nog geen exacte cijfers bekend, daarom is nog onduidelijk of dit een significant verschil zal opleveren.

Doordat het niet duidelijk is of door het BSA significant meer studiepunten worden gehaald, is het ook niet mogelijk om te bepalen of het BSA een financieel voordeel oplevert.⁵ Wel is bekend dat het BSA jaarlijks een kostenpost⁶ van zo'n 30.000 Euro met zich meebrengt.

Tot zover zijn er voor de kundige en gemotiveerde student nog géén negatieve effecten door het BSA. Helaas is er de eis van het BSA dat de propedeuse binnen twee jaar geheel moet zijn afgerond. Concreet betekent dit dat een student na twee jaar van de faculteit gestuurd kan worden als hij één vak van de propedeuse niet heeft afgerond. Uit de cijfers over eerste- en tweedejaars studenten⁷ blijkt

dat 93% van de studenten die in het eerste jaar 30 of meer EC halen na twee jaar hun propedeuse hebben. Slechts de overgebleven 7% kreeg na twee jaar een negatief BSA. De 2e-jaars eis lijkt dus overbodig om met het BSA de niet kundige student weg te filteren.

Vorig collegejaar heeft de studentenraad zonder succes geprobeerd om deze eis te laten schrappen. Dit is toen niet gelukt, omdat het bestuur dit als een principekwestie afdeed: “Elke student moet toch in twee jaar zijn propedeuse hebben afgerond. Anders hoort hij hier niet thuis...” was het antwoord van de decaan, Jacques van der Gaag, op dit voorstel. Vanzelfsprekend zal ook de huidige raad proberen om de decaan in te laten zien, dat het wegsturen van een student na twee jaar een slechte zaak is. Als het bestuur inziet dat de eis van een in twee jaar af te ronden propedeuse dient te vervallen, lijken er voor de student minder nadelige gevolgen te zijn.

Overduidelijk blijkt dat het BSA aan de UvA, evenals aan veel andere universiteiten in Nederland, een gevoelige kwestie is. Het knelpunt zit in het bepalen van het minimale aantal punten dat een student in zijn eerste jaar moet halen. Essentieel hierin is de definitie van de “capabele student”. Met andere woorden: welke

hoeveelheid EC's geeft het omslagpunt aan tussen de student die, in staat haar studie succesvol af te ronden en de student die dit niet kan? Is dit überhaupt in EC's te vatten? Het bestuur van de faculteit denkt van wel en wil het minimale aantal punten dat door de student behaald moet worden, volgend collegejaar verhogen naar minimaal 40 punten. Hoe denkt de economiestudent hierover?

Namens de Studentenraad FEB,
Frank Keizer, Voorzitter.

Heb je een reactie dit artikel of wil je meer weten? Stuur dan een e-mail naar fsr-fee@uva.nl of kijk op www.studentenraad.nl/fee

¹ Op www.studentenraad.nl/fee is het volledige rapport te downloaden.

² “no show”- studenten: studenten die geen enkel tentamen hebben gemaakt.

³ Tabel 7.2 en 7.3 van het rapport “Eindrapportage Bindend Studieadvies”

⁴ de studenten die daadwerkelijk studeren, maar niet hun propedeuse in 1 jaar gehaald hebben -> de studenten die minimaal 1 EC en maximaal 59 EC gehaald hebben.

⁵ De UvA heeft vanaf 1 januari 2006 een nieuw allocatiemodel, waarmee de financiële middelen worden verdeeld over de verschillende faculteiten. De inkomsten per studiepunten zijn nog onduidelijk.

⁶ voorlichtingskosten

⁷ Zie rapport “Eindrapportage Bindend Studieadvies”, tabel 7.5

Interview met Onno Truijens

“Bedrijven hebben vaak belang bij troebele markten”

“UvA-econoom Onno Truijens wint NOBEM-prijs voor beste proefschrift”, zo valt reeds enkele weken te lezen op de FEB internetportal. Maar wat is de NOBEM-prijs? En wie is Onno Truijens? Rostra Economica zocht hem op. Een gesprek over troebele markten in de reisindustrie, de mobiele telefonie en de energiesector, en over vergelijkingssites die je soms maar beter niet kunt vertrouwen.

Gefeliciteerd met het winnen van de prijs. Waar staat de NOBEM-prijs precies voor?

‘NOBEM staat voor de Netherlands Organisation for Research in Business Economics and Management. Dit is een organisatie die allerlei activiteiten organiseert op het gebied van bedrijfseconomie en management, zoals congressen en methodologiecursussen voor PhD-studenten. Daarnaast loven ze dus jaarlijks een prijs uit aan de schrijver van het beste proefschrift in het domein van de bedrijfseconomie en management. Mijn proefschrift won de prijs voor het beste proefschrift van 2004.’

En je kreeg de prijs pas begin dit jaar? Is dit niet wat laat?

‘Tsja, het verdedigen van mijn proefschrift is ruim anderhalf jaar geleden, dus dat is inderdaad al weer een tijd geleden. Maar het is wel begrijpelijk dat het zolang heeft geduurd. De deadline voor proefschriften van 2004 was op 1 mei 2005 en toen kon de jury dus aan haar werk beginnen. Er waren tien nominaties van verschillende Nederlandse universiteiten en je moet niet vergeten: een proefschrift is meestal enkele honderden pagina’s lang en soms pittige kost. Wil je als jury een goed oordeel vellen, dan gaat daar wel wat tijd overheen.’

Wist je al dat je kans maakte op de prijs?

‘Ik wist dat ik was genomineerd, daar heb ik namelijk zelf voor gezorgd. Mijn promotor en het onderzoeksinstituut vertelden me over de prijs en dachten dat ik zeker kans maakte. Het aanmeldingsformulier heb ik uiteindelijk zelf ingevuld. Begin januari belde de voorzitter van de jury me op om me te vertellen dat ik hoog was geëindigd. Hij vroeg me of ik tijdens een methodologiebijeenkomst van NOBEM een toelichting op mijn proefschrift wilde presenteren. Toen ik op de betreffende dag aankwam in een zaal met een hoog gehalte grijze knarren en op het oog maar weinig net-gepromoveerden, begon het me wel te dagen. Ik was de enige genomineerde die aanwezig was. En inderdaad, ik bleek de prijswinnaar te zijn.’

Wat betekent het winnen van de prijs voor jou?

‘Het belangrijkste voor mij is natuurlijk dat ik erkenning heb gekregen voor mijn werk en natuurlijk is de bijbehorende publiciteit erg leuk. Ik word nu bijvoorbeeld gevraagd om seminars buiten de universiteit te geven en vakgenoten willen graag een exemplaar van mijn proefschrift ontvangen. Je weet natuurlijk niet of dat zonder prijs ook gebeurd was. Daarnaast

was er aan de prijs een bedrag van duizend euro verbonden. Dat geld is natuurlijk een leuke bijkomstigheid. Het geld kan ik vrij besteden en ik ben net verhuisd, dus dat komt zeker goed van pas.’

Waar gaat je proefschrift over?

‘Het doel van mijn proefschrift was een theorie te ontwikkelen om informatiestrategieën van bedrijven te analyseren. In het bijzonder was ik geïnteresseerd in de vraag hoe bedrijven omgaan met ondoorzichtige markten. Als markten ondoorzichtig zijn kunnen consumenten slecht beoordelen wat de beste deal voor hen is. Neem de mobiele telefoniemarkt, iedereen weet hoe lastig het is te beoordelen of je wel een goede prijs betaalt voor je pakket van belminuten, sms-jes en andere diensten. Bedrijven maken van die onzekerheid gebruik. Aan de ene kant hebben aanbieders van mobiele telefonie er belang bij niet geheel transparant te zijn over hun prijzen; deze bedrijven vertroebelen deze markt zelfs bewust. Aan de andere kant zijn er bedrijven die winst maken door juist meer transparantie te bieden. In het geval van de mobiele telefonie kun je dan denken aan de talloze vergelijkingssites van de verschillende aanbieders. Deze belangen botsen vaak en dit levert strategische spelletjes op. Die heb ik in kaart gebracht.’

Hoe heb je in je proefschrift deze theorie getoetst?

‘Mijn theorie is relevant voor heel veel sectoren, maar ik heb me in mijn proefschrift geconcentreerd op de reisindustrie. Deze industrie leek me het meest tot de verbeelding van een breed publiek spreken. Mijn studie

bestond uit een kwalitatieve analyse van de informatiestrategie van een drietal bedrijven: een touroperator, een luchtvaartmaatschappij en een online reisvergelijkingssite.

De informatiestrategie van de touroperator was erop gericht zoveel mogelijk informatie over de wensen van de consument te vergaren; dit gebruikte het bedrijf om in de context van de troebele markt de consument zo goed mogelijk te bedienen. Bij de luchtvaartmaatschappij was de strategische vraag vooral in hoeverre zij hun tickets ook via vergelijkingssites aanbieden. In principe zouden deze vergelijkingssites de consument objectieve informatie kunnen bieden over de beste deals, maar in de praktijk ligt het vaak complexer. Ze geven de consument zeker aanknopingspunten maar het is de vraag of ze wel objectief, correct en volledig zijn. De consument betaalt vaak niets voor deze diensten; hoe komen deze sites dan wel aan hun geld? Inderdaad, deze worden vaak gefinancierd met commissies van bedrijven die op de site worden vergeleken. Consumenten gaan vaak rücksichtslos af op de adviezen van dergelijke sites.’

De consument wordt dus vaak bewust niet goed geïnformeerd door bedrijven en op vergelijkingssites kun je als consument ook niet blindelings afgaan. Heb je oplossingen voor dit probleem?

‘Kant-en-klare oplossingen heb ik niet gevonden, maar dat kan denk ik ook niet. Veel markten zijn nou eenmaal erg troebel en transparantie komt zeker niet vanzelf. De energiemarkt is een ander goed voorbeeld hiervan. Deze

“Online vergelijkingssites bieden zeker aanknopingspunten maar het is de vraag of ze wel objectief, correct en volledig zijn.”

sector is erg ondoorzichtig en er werd met de liberalisering bewust gekozen voor meer marktwerking, mede om de markttransparantie te verhogen. Dit betekent tegelijkertijd dat er meer van consumenten wordt verwacht, zij moeten immers verschillende aanbieders gaan vergelijken. De toezichthouder in die sector, de DTe, doet haar best de transparantie te vergroten en de vergelijkingssites goed in de gaten te houden. Echter, de rol van de DTe is beperkt. Ze heeft nou eenmaal beperkte middelen. Daarnaast is het nog maar de vraag of een grotere rol van de toezichthouder wel gewenst is. Het idee was nou juist dat er marktwerking zou worden geïntroduceerd en ook de vergelijking van de verschillende aanbieders wordt bij voorkeur overgelaten aan private partijen. Gelukkig zie je wel dat onderlinge concurrentie uiteindelijk toch tot meer transparantie kan leiden. Prijsvechters hebben er veelal belang bij te adverteren met hun lage prijzen en proberen dus de transparantie in de markt te vergroten. Dit dwingt duurdere aanbieders goed duidelijk te maken waarin zij verschillen van de goedkope. Deze extra duidelijkheid draagt voor consumenten dan weer bij aan meer inzicht in de markt.’

Wat zijn je huidige bezigheden?

‘Na het behalen van mijn doctorstitel ben ik op deze faculteit werkzaam gebleven bij

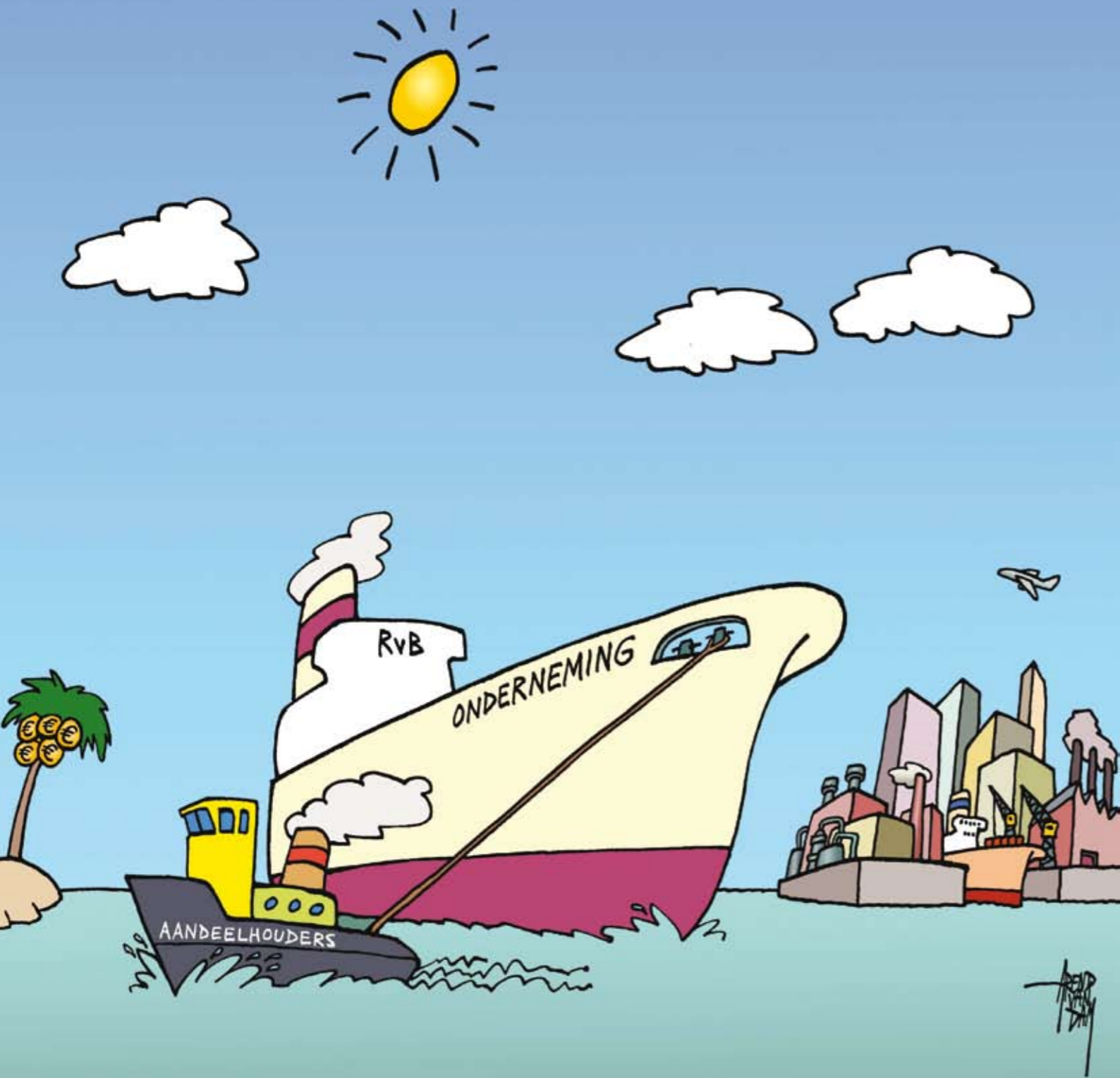
de afdeling Informatiemanagement. Op het moment geef ik de vakken E-business en Informatie-economie aan studenten Bedrijfskunde en Informatiekunde. Daarnaast ben ik bezig met een onderzoek naar informatiestrategieën in de energiesector. Dit is een buitengewoon interessante sector, want het vergelijken van tarieven van de verschillende aanbieders is een knap lastige taak. Bovendien is het onderwerp in deze sector natuurlijk erg actueel. Tot slot begeleid ik momenteel ook scriptiestudenten, de meeste ervan met een onderwerp gerelateerd aan mijn eigen onderzoek.’

Heb je tijd voor nieuwe scriptiestudenten?

‘Haha, ik heb er al massa’s. Maar als mensen geïnteresseerd zijn in mijn onderzoek kunnen ze altijd een voorstel doen.’

Voor reacties op dit artikel kun je mailen naar O.Truijens@uva.nl.

Jante Parlevliet is 24 jaar en studeerde vorig jaar af in de Politicologie. Op het moment studeert ze Algemene Economie; in het voorjaar van 2007 hoopt ze haar Master hierin af te ronden.

ADV DELOITTE

Kijk op onderwijs: de visie van Bas Jacobs

Bas Jacobs (32) is assistent professor aan de UvA en in Tilburg. De afgelopen jaren heeft hij veel onderzoek gedaan naar de financiering van het hoger onderwijs in Nederland. Zijn conclusie: de financiering kan radicaal anders en de staat kan veel geld besparen. Jacobs: "De huidige staatssecretaris heeft mede door mijn onderzoek besloten om de eerste stappen te zetten naar een sociaal leenstelsel. De geesten worden met dit soort onderzoek rijp gemaakt."

Vertel eens wat over jezelf. Waar heb je gestudeerd en hoe ben je hier terecht gekomen?

'Ik ben in 1991 begonnen met de studie Economie hier op de UvA. In het begin was ik een lousy student; het tweede jaar van m'n studie heb ik vooral vaak de bar van Amsterdamse cafés gezien. In het derde jaar heb ik ook nog even Filosofie als extra studie gedaan. In dat jaar ben ik economisch bevlogen geraakt, door colleges van Rick van der Ploeg.

In 1997 ben ik afgestudeerd en AIO (assistent in opleiding, RE) geworden, ook hier aan de UvA. In 2002 ben ik gepromoveerd, waarna ik van 2002 tot 2004 postdoc ben geweest. Daarna heb ik nog een half jaar onderzoek gedaan aan de Universiteit van Chicago en bij het Europees Universitair Instituut in Florence gezeten. Inmiddels ben ik assistent professor hier aan de Universiteit van Amsterdam en in Tilburg. De maandagen en vrijdag zit ik hier, de woensdagen en donderdagen in Tilburg. De dinsdag wissel ik af.'

Je hebt uitgebreid onderzoek gedaan naar de manier waarop we in Nederland het hoger onderwijs financieren. Hoe ben je geïnspireerd geraakt om met dit onderwerp aan de slag te gaan?

'Mijn wetenschappelijke inspiratie put ik altijd uit beleidsvragen. Sinds de invoering

van de basisbeurs wordt er al gesteggeld over de manier waarop we het hoger onderwijs en haar studenten financieren. Over de overheidsbemoeienis met het hoger onderwijs hebben wij als economen niet echt een goede theorie en dat is natuurlijk een probleem.'

Wat zijn nu de belangrijke beleidsvragen?

'Een belangrijke doelstelling van het onderwijsbeleid van de overheid is altijd geweest om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te waarborgen. Economisch gedefinieerd betekent dit dat je als individu kan studeren wat je wil, ongeacht je sociaal-economische kenmerken. Dus ongeacht hoe rijk je bent en ongeacht je afkomst. In de praktijk boksen we dat voor elkaar door het hoger onderwijs massaal te subsidiëren. Van de kosten van een wetenschappelijke opleiding wordt grofweg 10% door de student gedragen en 90% door de overheid.

Ik heb onderzoek gedaan naar alternatieve manieren om het hoger onderwijs te financieren. Bijvoorbeeld door de doelstelling van toegankelijkheid te laten staan, maar te kijken hoe je die met minder geld zou kunnen realiseren.'

Wat zijn de resultaten van je onderzoek?

'Het hoger onderwijs kan voor de overheid

goedkoper worden gefinancierd dan nu het geval is, door studenten geld te laten lenen tegen hun toekomstige inkomen, in plaats van ze het leeuwendeel gewoon cadeau te geven. Eigenlijk koopt de overheid dan een aandeel in het menselijk kapitaal van studenten in ruil voor een dividend als de investering rendeert.

Dat lost twee problemen op. Allereerst het kapitaalmarktprobleem. Als je nu niet kan lenen, bijvoorbeeld omdat de markt er geen vertrouwen in heeft dat je het geleende geld na je studie kan terugbetalen, kan de overheid je dan toch geld lenen. De slavernij in Nederland is afgeschaft. Dat betekent dat banken onmogelijk een claim op je toekomstig inkomen kunnen leggen. Er is dus geen onderpand. Als je nu geld leent en dat later niet kan terugbetalen, ga je failliet en start je daarna weer schuldenvrij. De bank is haar geld dan kwijt. Doordat de bank dat risico loopt, kijkt ze wel uit om je dat geld nu te lenen. De overheid kan daarentegen via de belastingheffing altijd terugbetaling verlangen, ook van de mensen met een laag inkomen. De overheid heeft dus wel onderpand.

Daarnaast is er het verzekeringsmarktprobleem. Als het risico bij het aangaan van een lening te groot is, is dat een probleem. Studenten zijn, zoals de meeste mensen, risico-avers. Ze gaan liever geen verplichting aan die veel risico oplevert, zoals het terugbetalen van een studieschuld. En daardoor investeren ze niet genoeg in zichzelf. Wij leggen via de staat dat verschil bij, maar dat kost de gemeenschap veel geld. Dat moet slimmer kunnen.

Je moet dus iets doen aan die risico-aversie. Dat kan je doen door die lening te koppelen aan een verzekering: je hoeft alleen terug te betalen als je voldoende

inkomen hebt. Economisch gezien combineer je dan de risico's van alle afgestudeerden. Daar zitten grote en kleine risico's tussen. Die compenseren elkaar, waardoor er eigenlijk geen geld van de overheid bij hoeft om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te garanderen.

Het huidige systeem, waarbij je mag lenen en dat later moet afbetalen, noemen we economisch gezien een stelsel met bijna 100% vreemd vermogen. Je bent alleen bij heel lage inkomens vrijgesteld van terugbetalen. Als een student zijn studie niet met leningen financiert, maar de overheid alle kosten voorschiet en studenten vervolgens naar rato van hun toekomstige inkomens terugbetalen, dan noemen we dat economisch gezien dat je je studie met 100% aandelenkapitaal financiert. Een populair woord daarvoor is academicusbelasting.'

Zie jij iets in een pure academicusbelasting?

'Voor zo'n academicusbelasting ben ik zelf niet, omdat het uitvretergedrag onder studenten wel erg in de hand werkt. Je bent dan eigenlijk te goed verzekerd, dus als je later weinig geld hebt, wat maakt het dan uit? Je hoeft dan toch niet terug te betalen. Dat leidt tot het doen van pretstudies en mensen die niet hun best doen. Je moet wel enigszins geprikkeld worden om geld te gaan verdienen en het bedrag dat de overheid je voor je studie heeft gegeven, terug te betalen.

Zelf zie ik meer in een hybride systeem, een 'sociaal leenstelsel', waarbij je je studie voor een gedeelte met vreemd vermogen en de rest met eigen vermogen financiert. De lening betaal je naar rato van je inkomen terug en in de rente zit een risico-opslag om de kosten af te dekken van diegenen die niet kunnen terugbetalen. Zo voorkom je dat studenten te veel risico's mijden die een gevolg zijn van een leenstelsel; en je voorkomt dat er te veel uitvretergedrag optreedt, wat weer een gevolg is van teveel risicodeling.'

Je zou ook kunnen zeggen: mensen die studeren, betalen later veel meer belasting. Dus waarom doen we er zo moeilijk over?

'De overheid geeft meer subsidie dan zij later terugkrijgt aan hogere belastingen.

Fiscaal gezien oversubsidiëren we het onderwijs. Je kunt de toegankelijkheid van het hoger onderwijs gewoon waarborgen met minder publiek geld. Bestaande middelen kunnen dan beter worden benut.

Je kan ook je subsidiebeleid aanpassen: meer subsidies op studies die anders in de verdrukking komen, zoals filosofie en archeologie. Kijk, bij een studie als economie of rechten faalt de markt eigenlijk niet echt. Mensen die zo'n studie volgen weten wel dat ze goed terecht komen. Dus die zullen vaak ook bereid zijn de volledige kosten van hun opleiding te lenen, ook zonder overheidssubsidie. Maar als je een student filosofie de echte kosten van zijn opleiding laat lenen, haakt hij snel af. Hij is natuurlijk als de dood dat hij dat nooit terug kan betalen. Daar kan de overheid ingrijpen. Net zoals de overheid culturele centra subsidieert: omdat we ze belangrijk vinden voor de maatschappij. Studierichtingen die niet door de markt ondersteund worden maar waar wel publiek belang aan wordt gehecht, zal je moeten subsidiëren.'

Ben je een zuivere onderzoeker, of probeer je ook invloed uit te oefenen het op beleid in den Haag?

'Ik ben onderzoeker, maar probeer absoluut ook met de uitkomsten van mijn onderzoek het beleid te beïnvloeden. De huidige staatssecretaris heeft mede door mijn onderzoek besloten om de eerste stappen te zetten naar een sociaal leenstelsel. De geesten worden met dit soort onderzoek rijp gemaakt. Het missiewerk is redelijk geslaagd. Alleen is de politieke bereidheid bij met name het CDA en de VVD klein. Dat is begrijpelijk, want 80% van het geld dat we spenderen aan het hoger onderwijs, komt bij de rijkste helft van de bevolking terecht.'

Wat is je volgende uitdaging?

'Dit onderzoek heb ik inmiddels afgerond. De laatste tijd houd ik me veel bezig met de interactie tussen onderwijs en samenleving. Het gaat dan om de rol van onderwijs in de verzorgingsstaat. De meeste landen subsidiëren hun onderwijs massaal, net als in Nederland. Voor de toegankelijkheid ervan hoeft je dat niet te doen, daar ging mijn vorige onderzoek over. Sommige economen zeggen dat je juist moet subsidiëren omdat er grote

positieve externe effecten aan onderwijs zitten. Empirisch kan ik daar nog geen flinter bewijs van vinden.

Maar als je in een riant verzorgingsstaat zit zoals in Nederland, met progressieve belastingen en een flinke armoedeval, zijn er te weinig prikkels om meer te werken en meer te leren. Laaggeschoolden raken dan verstrikt in de sociale zekerheid. Door de armoedeval loont het niet om te leren en krijg je vervolgens een productiviteitsval waardoor mensen nooit productief genoeg zullen zijn om weer een kans te maken op de arbeidsmarkt. Door scholing neemt de kans op werk toe en de afhankelijkheid van de sociale zekerheid af. Door goed onderwijsbeleid, in met name het lager en middelbaar onderwijs, kunnen we ons dus een riantere welvaartsstaat permitteren zonder dat de kosten uit de hand lopen omdat er teveel mensen afhankelijk worden.'

Onderzoek in de geest van Tinbergen?

'Absoluut. Tinbergen heeft me geïnspireerd omdat hij de economische wetenschap gebruikte om sociale vraagstukken op te lossen en de maatschappij te helpen. Ik ben nu een artikel aan het schrijven over werk van hem, over de race tussen scholing en technologie. Tinbergen voorzag dat de vraag naar hoger opgeleiden sterk zou stijgen en dat daardoor de inkomensverschillen zouden groeien: als de vraag stijgt en het aanbod die stijging niet bij kan benen, stijgt immers de prijs van hogeschoolden. Zijn oplossing was om het aanbod van hoger opgeleiden te bevorderen via het onderwijs. Ik reken nu zijn oplossingen na en het lijkt erop dat dat niet de beste manier is. Als je de armen wilt helpen, kan dat beter door ze minder belasting te laten betalen dan door de rijken meer onderwijssubsidie te geven en te over-investeren in onderwijs. Dat is een heel indirect instrument. Maar voor de definitieve resultaten moeten jullie wachten tot het paper klaar is!' **RE**

Melle Bijlsma is tweedejaars student Algemene Economie. Naast zijn studie is hij ook politiek actief als bestuurslid van D66 Amsterdam.

“Economie en regulering zijn twee handen op één buik.”

Interview met Professor Arnoud Boot

Vanaf dit nummer zal Professor Arnoud Boot (samen met Professor Joop Hartog) voor Rostra Economica de column verzorgen. Rostra Economica is daar natuurlijk erg verheugd over en vroeg of de heer Boot misschien tijd had voor een kort gesprek ter kennismaking. Een klein gaatje kon hij nog wel vinden. Wel moest hij na het gesprek gauw verder; de taxi stond praktisch al klaar om hem te vervoeren naar de volgende afspraak. “Druk? Nee, druk ben ik niet echt. Ik ben gewoon met veel dingen bezig.”

Professor Boot lijkt in eerste instantie niet al te lang van stof. Op onze vraag een column te verzorgen, antwoordt hij kort maar krachtig: “ok”. Ook op ons verzoek tot een kort gesprek luidt Boot’s antwoord tot onze vreugd bevestigend: “ok, 13 maart 15.00 uur?”. Professor Boot lijkt graag to the point te komen. Maar we zijn al lang blij. Want een blik op zijn curriculum vitae leert dat Boot met een vaart door zijn dag moet stomen. Zijn academische activiteiten alleen al zijn omvangrijk. Boot is oprichter en hoofd van zowel het Amsterdam Center voor Law and Economics (ACLE), als de denktank Amsterdam Center for Corporate Finance (ACCF). Daarnaast is hij auteur van talrijke wetenschappelijke artikelen in prestigieuze internationale tijdschriften, en doceert hij als hoogleraar ondernemingsfinanciering verscheidene cursussen aan de economiefaculteit.

Naast deze wetenschappelijke activiteiten vervult Arnoud Boot een lange lijst aan nevenfuncties. Om er een paar te noemen: hij is adviseur van de Zweedse centrale bank, is plaatsvervangend kroonlid van de Sociaal Economische Raad (SER) en is fellow bij het Centre for Economic Policy Research (CEPR) in Londen. Daarnaast treedt hij regelmatig op ad hoc basis op als

adviseur in nationale beleidsdiscussies, in het bijzonder in de sfeer van publiekprivate aangelegenheden.

Een wijde variëteit aan bezigheden, maar volgens Boot zijn zijn academische en adviserende bezigheden nauw verbonden. “In mijn onderzoek houd ik me voornamelijk bezig met issues als corporate governance, mededinging, beursgang van bedrijven, overnames en dergelijke. Bij al deze thema’s neemt regulering een cruciale dimensie in. De disciplines van recht en economie komen dan ook alleen maar dicht bij elkaar. Dit besef lag ook ten grondslag aan mijn beslissing een paar jaar geleden het Amsterdam Center voor Law and Economics op te richten, een samenwerkingsverband van de economie- en rechtenfaculteit. Mijn intuïtie was terecht; we zijn als instituut ontzettend gegroeid en er is enorme vraag naar ons soort onderzoek.”

Volgens Boot zijn economie en regulering nou eenmaal twee handen op één buik. “Marktwerking in sectoren met publieke belangen wordt steeds belangrijker, maar tegelijkertijd hebben we de afgelopen jaren meer dan eens gezien dat dit proces niet vanzelf gaat. In de politiek wordt vaak eerst jarenlang gediscussieerd over de wenselijkheid van marktwerking. Als daartoe dan eenmaal besloten is, willen politici het liefst de dag erna al het gekozen beleid invoeren. Begrijp me niet verkeerd, dit is wat mij betreft geen kritiek op politici. Hun houding is logisch, zij opereren nou eenmaal in een heel ander krachtenveld dan wetenschappers. Maar het kan natuurlijk wel problemen opleveren. De implementatie van marktwerking vereist nou eenmaal erg zorgvuldige aandacht. Er zijn publieke en private belangen in het spel, en deze twee moeten compatibel met elkaar zijn.”

Een goed actueel voorbeeld hiervan is de energiemarkt; ook in deze sector gaat de introductie van marktwerking op zijn zachtst gezegd niet zonder slag of stoot. Op het moment is het vooral de vraag of het splitsingsvoorstel van minister Brinkhorst wordt goedgekeurd. Als gevolg van dit voorstel zou de levering van energie geheel kunnen worden geprivatiseerd, het beheer van de netten in beperktere mate. En weer mag Arnoud Boot opdraven om

het parlement van advies te voorzien. “Ik ben samen met twee juristen gevraagd de studies die zijn uitgevoerd naar de splitsing te valideren. We kregen voor deze taak tweeënhalve week. Op het moment van het verzoek zat ik in Los Angeles, en kreeg ik plots dozen vol met dossiers naar me toe gestuurd. Volgende week moeten we al een advies uitbrengen”. [na het ter perse gaan van dit nummer, JP].

De reden dat Boot voor deze klus werd gevraagd, heeft niet te maken met zijn specifieke expertise in deze sector. “Integendeel. Ik heb natuurlijk veel expertise op het gebied van publiekprivate vraagstukken. Ik heb de overheid geadviseerd over de Rotterdamse havens, Schiphol, pensioenen, de zorg en de woningcorporaties. Maar ik ben voor deze

“Wij economen denken soms wel dat we de waarheid in pacht hebben, maar is dat wel zo?”

aangelegenheid vooral de beste kandidaat, omdat ik me nog niet heb begeven in deze specifieke sector. Je moet goed beseffen dat je ook als wetenschapper al heel snel je onafhankelijkheid kunt verliezen. Als adviseur word je gelobbyd. Dat was bijvoorbeeld ook het geval bij mijn advies over de beursgang van Schiphol. Ik werd al door de baas van Schiphol opgebeld, voordat ik zelf überhaupt wist dat ik zou adviseren in dit dossier. Ook worden je regelmatig uitstapjes aangeboden, die worden betaald door de belanghebbende partijen. Dat is wel gek, maar zo gaat dat. In de energiemarkt heb ik me nooit eerder uitgebreid verdiept of me hier publiekelijk over uitgelaten. Je zou kunnen zeggen dat je het meest onafhankelijk bent als je van een onderwerp nog niets afweet. Maar aan de andere kant, je moet uiteraard wel kennis van zaken hebben”.

Onafhankelijkheid is één ding, daarnaast benadrukt Boot het belang van een grondige, historische analyse van de sector in kwestie. “Bij alle publiekprivate kwesties is een historisch perspectief onontbeerlijk. Zo zijn woningcorporaties ooit privaat begonnen, toen publiek gemaakt, en nu is de trend dus weer omgedraaid. Het loont om deze

historische ontwikkeling in je analyse mee te nemen, daar kun je veel van leren. Wij economen denken soms wel dat we de waarheid in pacht hebben, maar is dat wel zo?”

De noodzaak van een historische analyse geldt volgens Boot niet enkel in de beleidswereld. Ook in de academische context missen economen een historisch perspectief. “Voor jullie economiestudenten zou een meer historische analyse dan ook zeker veel waard zijn. Echter, dit betekent niet dat je zomaar meer geschiedenismodules zou moeten aanbieden. Het risico bestaat dat deze vakken dan weer deel gaan uitmaken van een aparte discipline zonder geïntegreerd te zijn in de rest van het curriculum. Kort gezegd heb je reflectie

in alle vakgebieden nodig, en daar moet je dus per vak naar kijken.”

Daarnaast heeft professor Boot andere suggesties voor beter universitair onderwijs in petto. Eén van zijn voorstellen is een bredere bachelor. “Het is toch van de gekken dat van een achttienjarige wordt verwacht, dat hij op die leeftijd al zijn studiekeuze bepaalt. Ik pleit voor een veel bredere bachelor. De universitaire profielcommissie, waar ik ook lid van was, bracht twee jaar geleden een vergelijkbaar advies uit. Door behoudende insiders werd toen gepoogd dit advies in een kwaad daglicht te stellen. Veel academici willen hun vakgebied blijven monopoliseren, en dragen aan dat een bredere bachelor diepgang tenger gaat. Maar dat is onzin, je kunt je in anderhalf jaar in een vakgebied specialiseren, daar is de Master dan ook voor. Ik blijf van mening dat een economiestudent gewoon een Master Rechten moet kunnen volgen.” **RE**

Jante Parlevliet is 24 jaar en studeerde vorig jaar af in de Politicologie. Op het moment studeert ze Algemene Economie; in het voorjaar van 2007 hoopt ze haar Master hierin af te ronden.

De economische wetenschap heeft een historisch perspectief

Schumpeter, in zijn postuum gepubliceerde standaardwerk 'History of Economic Analysis', had het ideaal dat het vak economie ontdaan zou kunnen worden van de maatschappelijke en historische context. Hij formuleerde het als "het [het vak economie] zal eindelijk dezelfde dienst voor de economische politiek opleveren als de theoretische natuurkunde voor de werktuigbouw". Heel mooi, maar U als economiestudent komt dit waarschijnlijk toch wat naïef over. We zijn telkenmale op zoek naar wetmatigheden, maar die zijn toch wat minder grijpbaar dan de natuurkrachten in de natuurkunde...

En niet alleen minder grijpbaar, maar ook sterk onderhevig aan maatschappelijke ontwikkelingen. Hoezeer ik het ideaal van Schumpeter ook toejuich, de realiteit is dat er een sterke wisselwerking is tussen de economiebeoefening en de maatschappij. Kijk maar eens naar de economieopleiding van vandaag. Wat staat centraal? Het micro-economische gedachtegoed. Alles gaat over markt en nog eens markt. Prikkel, marktwerking en falende markten, en welke prikkels daar dan weer nodig zijn om dat op te lossen. Hetzelfde geldt voor het wetenschappelijk toponderzoek van dit moment. Ook allemaal micro-economisch. Is dat toevallig? Neen, zeker niet. Het past precies bij het huidige marktgedreven en individualistische tijdsbeeld.

Waar zijn de ideologische discussies van weleer? Voor een of andere reden hebben we ons allemaal neergelegd bij een non-nonsense benadering. Politieke partijen zijn amper meer van elkaar te onderscheiden, met een vergrootglas moet je op zoek naar de verschillen. Tegelijkertijd bekruipt mij het gevoel dat de dominantie van het marktdenken op dit moment, en het gebrek aan ideologische tegenstellingen, een atmosfeer heeft geschapen alsof wij nu plotseling weten wat de "juiste" economie is. Ik ben hier verre van overtuigd. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat wij nu plotseling hebben ontdekt hoe de economie echt in elkaar zit, en wat goed economisch beleid is, en, onwaarschijnlijker nog, wat de juiste economische theorie is. Over 50 jaar denken we misschien weer heel anders.

Deze bescheidenheid en relativering zijn belangrijk, en benadrukken dat het verschaffen van een historisch perspectief geen overbodige luxe is. We weten niet wat de toekomst brengt, en voor een economische wetenschap die geen natuurkrachten als wetmatigheden kent ontbreekt vastigheid. Lessen trekken uit het verleden voor de toekomst is daarmee van groot belang.

Maar terugblikken op het verleden is niet gebruikelijk in de hedendaagse beoefening van de economische wetenschap. De moderne econoom ziet hooguit de laatste jaargangen van de vooraanstaande economische tijdschriften en veel nog niet gepubliceerd werk dat door de internetrevolutie bijna onmiddellijk en in grote kring beschikbaar is.

Mijn eigen vakgebied is alles wat met de financiering van ondernemingen en de werking van financiële markten van doen heeft. Een gebied dat aardig in het nieuws is geweest, getuigen de financiële schandalen bij Ahold en Enron bijvoorbeeld. Maar hoe dan ook, dit vakgebied heeft sterk aan belang heeft gewonnen. Financiële markten passen dan ook mooi in dat doorgeslagen marktdenken. Maar het gebrek aan historisch perspectief is voor de financieel econoom ook niet zonder nadelen. Belangrijke financieel-economische thema's, bijvoorbeeld de bestaansvoorwaarden voor goed ontwikkelde financiële markten, het belang van een stabiel bancair systeem of het corporate governance vraagstuk, zouden baat kunnen hebben bij een betere benutting van ervaringen uit het verleden.

Zo is in het huidige denken transparantie cruciaal voor de ontwikkeling van financiële markten, en is transparantie ook bijna een codewoord voor goede corporate governance, die op haar beurt een grote positieve invloed op de economische groei wordt toegedacht. Vanuit historische perspectieven zijn dergelijke absolute "waarheden" veel minder overtuigend. Een mooi voorbeeld

is de (vermeende) invloed van (goede) corporate governance op de economische groei. Deze wordt algemeen aangenomen, doch blijkt empirisch moeilijk vast te stellen. Niet verrassend vanuit historisch perspectief. Rond 1900 waren bijvoorbeeld de buitengewoon gebrekkige transparante aandelenmarkten van Frankrijk en België van veel grotere economische betekenis dan die van de transparante VS. Ook is de economische groei van bepaalde landen geenszins belemmerd door de bij huidige standaarden belabberde corporate governance. De hedendaagse Angelsaksische dominantie van de economische wetenschap leidde ook tot een verwaarlozing van het belang van stabiele bancaire systemen ten faveure van financiële markten bij de advisering van de Centraal-Europese economieën na het wegvallen van de Berlijnse Muur. Inmiddels realiseren we ons (weer) dat het hebben van een stabiel bancair systeem een absolute bestaansvoorwaarde is voor een gezonde economische ontwikkeling. Op zich weinig nieuws, maar een belangrijke correctie op het extreme financiële marktgerichte denken van dat moment.

Het gevaar is dus verre van denkbeeldig, dat de "moderne" econoom van vandaag lessen trekt uit het heden en daar eeuwigheidswaarde aan toekent. Alsof de mensheid eeuwen heeft stilgestaan, en de econoom van vandaag de waarheid in pacht heeft. Het ergste misschien nog wel is dat we U als student niet (meer) uitnodigen om kritisch te zijn. U volgt mechanisch een hele reeks vakken, naast al Uw bijbanen, om straks een diploma te krijgen en om de no-nonsense wereld in te trekken. En dat terwijl zoveel veranderingen zijn te verwachten. Het huidige economische krachtenspel in de wereld is snel aan het veranderen. U bent de jongere generatie. U moet kritisch zijn. Opkomen tegen alle vastgeroeste gewoontes. Ga in debat, ben kritisch, de no-nonsense wereld van vandaag is geen lang leven meer beschoren.

RE

Arnoud W. A. Boot
Hoogleraar Ondernemingsfinanciering en Financiële Markten
Universiteit van Amsterdam

ADV RSM NIEHE LANCEE

LET OP: HERPLAATSING UIT EDITIE 258 (BLZ 17)

Aftellen tot Basel II

De laatste hand wordt gelegd aan een nieuw kapitaalakkoord dat ondermeer de minimumkapitaaleisen voor banken bepaalt: Basel II. In vergelijking met het huidige kapitaalakkoord – Basel I – zullen de kapitaaleisen risicogevoeliger worden, waardoor de omvang van de kapitaalbuffer beter wordt afgestemd op het risico van een bank. Met andere woorden: banken zullen efficiënter opereren.

Geschiedenis

The Basel Committee on Banking Supervision ontwikkelde in 1988 het Basel Kapitaal Akkoord, Basel I. Hier lagen twee oorzaken aan ten grondslag.

Ten eerste waren in de eerste helft van de jaren '80 veel banken in zowel Europa, de VS als Japan failliet gegaan. Eén van de oorzaken was het aanhouden van te weinig kapitaal. Ten tweede waren de verschillen tussen banken wat betreft het aanhouden van kapitaal voor kredietrisico's wel erg groot.

Hoofdzaak van het Basel I akkoord is dat banken 8% kapitaal moeten aanhouden, voornamelijk met het oog op kredietrisico's. Er wordt onderscheid gemaakt tussen tier 1 capital (core capital) en tier 2 capital (supplementary capital). Minimaal de helft van het totaal aangehouden kapitaal moet bestaan uit eigen vermogen of stille reserves; het tier 1 kapitaal dus. Daarnaast heeft Basel I vijf risicowegingen

Echter een groot nadeel van Basel I is dat bij het bepalen van de solvabiliteitseisen op basis van gewogen kredietrisico's, te veel kredieten over dezelfde kam geschoren worden. Tevens houdt Basel I onvoldoende rekening met nieuwe ontwikkelingen in de markt van kredietverlening. Zo ontbreken mogelijkheden om rekening te houden met risicobepalende instrumenten, zoals onderpand, garanties en indekken door

termijntransacties. Daarnaast hebben veel banken het minder riskante deel van de kredieten van de balans gehaald, waarbij overigens de onderliggende risico's vaak nog gedeeltelijk voor rekening van de bank blijven. Hierdoor blijven de meer riskante kredieten op de balans staan en bestaat het risico dat de minimale kapitaaleis als veiligheidsbuffer tekort schiet bij minder verantwoordelijke banken in minder solide landen.

Basel II

Vandaar dat men reeds enkele jaren bezig is met het voorbereiden van Basel II, waarvan het formele implementatiemoment 1 januari 2007 is. Basel II bestaat uit drie pijlers.

Pijler 1: Minimale kapitaaleisen

Het kapitaalbeslag op leningen zal meer dan in Basel I afhankelijk worden van de kredietwaardigheid van de desbetreffende tegenpartij. Banken krijgen de keuze uit 3 verschillende ratingmethoden. Allereerst de *standaardbenadering*, waarbij de bank gebruik maakt van externe ratings zoals die van Moody's, Standard & Poor's en Fitch.

Ten tweede mogen de meer ontwikkelde banken zich onder strenge voorwaarden toeleggen op de *eenvoudige interne ratingmethode*. Dit betekent dat banken op basis van eigen gegevens een eenvoudig intern te ontwikkelen ratingmethode

mogen opzetten. Onder nog strengere voorwaarden mogen de beste banken gebruik maken van de *geavanceerde interne ratingmethode*. Hierbij ontwikkelt men intern een geavanceerde ratingmethode op basis van eigen gegevens, met als extra voordelen een verhoogde kans op een lager kapitaalbeslag en de mogelijkheid zelf verliespercentages bij faillissementen te ramen.

Pijler 2: Supervisory review of capital adequacy

Deze pijler vraagt van banken om zelf te beoordelen of hun kapitaal gezien hun specifieke risicoprofiel wel toereikend is, ook in mindere periodes. Toezichthouders bekijken per bank of dat oordeel adequaat is gevelde en kunnen indien ze dat nodig achten extra kapitaaleisen opleggen.

Pijler 3: Transparantie en marktdiscipline

Gegevens die betrekking hebben tot zaken als *capital structure*, *risk measurement*, *risk profile* en *capital adequacy* moeten toegankelijk en makkelijk opvraagbaar zijn om zo de transparantie en marktefficiëntie te bevorderen.

Kritiek

De risicogevoeliger kapitaaleisen van Basel II zouden eventuele procyclische effecten van bankgedrag kunnen versterken. Dat betekent dus dat er gevaar bestaat op *credit crunches*¹ en *asset bubbles*². Het Basel-

comité heeft deze gevaren onderkend en heeft maatregelen getroffen die tot aanpassingen hebben geleid in het Basel II programma.

Allereerst zijn de kapitaaleisen iets minder risicogevoelig gemaakt door de kapitaaleis minder dan evenredig met het risico te laten toenemen. Daarnaast mogen banken sommige typen leningen aan het midden- en kleinbedrijf behandelen als 'retail'-leningen. De kapitaaleisen zijn hiervoor lager en minder risicogevoelig dan dat van krediet aan een onderneming omdat de spreiding van kleine kredietbedragen over veel klanten de retailportefeuille voor de bank minder riskant maakt. Daarnaast is het bij meer typen onderpand toegestaan dat er minder kapitaal wordt aangehouden.

Tevens is *stress-testing* ingevoerd. Dit houdt in dat banken moeten aantonen dat hun kapitaalbuffers voldoende zijn om in een recessie (def: periode van een jaar zonder economische groei) overeind te kunnen blijven zonder dat dit ten koste gaat van hun kredietverlening. Hierdoor zullen banken tijdens hoogconjunctuur meer kapitaal moeten aanhouden als buffer voor eventuele mindere tijden op komst.

2007

Omdat de invoering van een dergelijk ingrijpend programma niet over één nacht glad ijs gaat, zijn de mensen achter Basel en de banken al langere tijd bezig

aanpassingen te voltooien en toe te passen. Vooralsnog zijn alle partijen tevreden over het voorlopige verloop.

Het zal - met name na 1 januari 2007 - essentieel worden hoe consequent en strikt de uitvoering door de banken zal zijn. Misschien nog belangrijker is het dat de toezichthouders op alle niveaus grondig zullen observeren. Op deze manier kan het positivisme gegrond blijken en kan het Basel II programma een belangrijke bijdrage leveren aan het streven naar een stabiel stijgend Europees macro- en micro-economisch klimaat. **RE**

¹ In economisch laagtij lopen banken een hoger kredietrisico. Meer kapitaal moet aangehouden worden. Is de buffer niet voldoende, dan moeten er minder leningen verstrekt worden. Dit is een credit crunch.

² Door een hoge marktparticipatie (bv door hoogconjunctuur) worden de prijzen van activa opgedreven tot boven de werkelijke waarde. Vergelijkbaar met een zeepbel die wel moet knappen.

Damien Morgenstond schrijft sinds eind 2004 voor Rostra Economica. Hij is 23 jaar en bijna afgestudeerd in de Internationale Financiële Economie.

Jonne Arnoldussen

4de-jaars Algemene Economie

Paviljoen Aan 't IJ

www.aantij.nl

Jonne Arnoldussen (22) is naast zijn studie Algemene Economie aan onze faculteit uitbater van paviljoen Aan 't IJ. Het gaat goed met zijn horecagelegenheid op de Stavangerweg, maar een standaardondernemer is hij niet. "Iedereen schreeuwt tegen me: je hebt nu een eigen bedrijf, over vijftien jaar stem je VVD. Maar dan zeg ik: 'Dat lijkt me erg sterk'."

Wat voor bedrijf heb je?

'Samen met twee partners ben ik eigenaar van paviljoen Aan 't IJ, bij de studentenwoningen op de Stavangerweg. Aan 't IJ is een combinatie van restaurant en kroeg. We zijn 7 dagen per week open. We trekken verschillend publiek: door de week natuurlijk veel studenten, maar die zijn in het weekend vaak naar hun ouders. Op zaterdag hebben we dan juist vaak weer feesten.'

Hoe is het bedrijf ontstaan?

'Hiervoor drie jaar bij Dansen bij Jansen gewerkt. Eerst achter de bar, daarna heb ik twee jaar lang het zakelijke gedeelte van Dansen bij Jansen overdag draaiende gehouden. Bij Dansen bij Jansen zijn we op een gegeven moment benaderd om in het nieuwe studentencomplex hier op de Stavangerweg een paviljoen te gaan exploiteren. Ik heb toen samen met een mede-eigenaar van de Dansen bij Jansen, Svairin, die kans gepakt. We lijken wel erg op elkaar: allebei zakelijk en nogal actief en aanwezig. Daarom zochten we nog iemand die wat meer rust kon brengen. Dat werd Victor, onze derde partner. Als enige van de drie studeer ik erbij.'

Loopt het goed?

'Het gaat steeds beter. In de horeca reken je in principe een jaar om winstgevend te worden en we liggen op schema. De omzet gaat behoorlijk omhoog, maand na maand. Normaal is januari in horecaland de slechtste maand, maar voor ons was het de beste maand ooit. Dat zegt heel wat. Maar het is ook belangrijk dat we snel winstgevend worden, want deze campus staat er maar voor vijf jaar. Daarna moeten de containerwoningen weg en komt er permanente woningbouw voor in de plaats.'

We hebben het paviljoen redelijk minimalistisch aangekleed. Dat is heel bewust, want zo kunnen we na afloop van het eten, om een uurtje of 10, de tafels aan de kant schuiven en kan er gedanst worden. In de zomer is het hier natuurlijk helemaal fantastisch. Dan hebben we ligstoelen buiten en hangt hier echt een strand sfeer. In de winter is het lastiger, ook omdat we grote ramen hebben. Dus je kan niet bepaald verhullen dat het sneller donker wordt. Maar met feestjes houden we alles hier goed gaande. Laatst draaide DJ Chuckie. Dan is het hier helemaal

bomvol. Ook hebben we de Champions League hier op het scherm. Dinsdag speelt Ajax weer, dat wordt een gekkenhuis. En volgende week zaterdag komen er eerst 220 eters. Die gaan daarna ook nog doorfeesten, dus ook dan is het weer drukke boel.'

Wat studeer je hier aan de Uva?

'Ik ben vierdejaars student Algemene Economie. Mijn interesse gaat vooral uit naar macro-economie. Met speltheorie heb ik minder: het eeuwige toepassen van rationaliteit door mensen. Dat je in de supermarkt op basis van een rationele afweging besluit om hopjesvla of vanillevla te halen. Ik geloof daar niet zo in. Geert Reuten (de opleidingsdirecteur van Algemene Economie, RE) is op de faculteit mijn favoriete docent. Zijn vakken vind ik fantastisch. Politieke economie, Geschiedenis van de economische theorie, dat soort dingen.'

Ik heb m'n studie altijd aardig kunnen combineren met m'n werk, maar dat wordt nu steeds lastiger. Ik ben vierdejaars student, maar ik doe derdejaars vakken. En die worden nu wel wat lastiger dan

de vakken in de eerste jaren van m'n studie. Het combineren van studie en werk is vooral lastiger omdat er veel verplichtingen tijdens kantooruren zijn; die waren er vroeger minder. Ik ben toch een beetje het type student dat zeven weken lang niet zoveel uitvoert, om er vervolgens weer drie tentamens doorheen te jassen. Die mogelijkheid is er alleen steeds minder. Maar mijn doel is om 40 EC per jaar te halen en dat lukt tot nu toe nog steeds heel aardig.'

Leer je wel eens iets van je studie dat je in je werk toepast, of andersom?

'Eigenlijk niet veel. Er komen hier natuurlijk veel vertegenwoordigers over de vloer. Als ik dan een praatje met ze maak en zij er achter komen dat ik studeer, zeggen ze meteen dat m'n studie waarschijnlijk heel handig is, dat ik er in de zaak veel aan heb. Maar de vakken die ik op de faculteit volg, helpen me niet bij het inkopen van flessen cola.'

Hoe heb je het bedrijf gefinancierd?

'We hebben een lening bij de bank. Dat is nog best bijzonder, want als startende ondernemer in de horeca krijg je die niet zomaar. Maar we hebben het toch voor

elkaar gekregen. Daarnaast heb ik zelf een gedeelte van het startkapitaal ingelegd. En indirect financiert de IB-groep natuurlijk mee!'

Hoe ziet je toekomst er uit?

'Wat ik nu doe is leuk en leerzaam, maar ik zie mijn toekomst niet in de horeca. Eigenlijk wil ik de politiek in, dat wil ik al vanaf mijn tweede. Maar

Heb je nog een tip voor studenten die een bedrijf willen starten?

'Een echte tip heb ik niet. Wel moedig ik alle studenten aan om iets naast hun studie te gaan doen wat ze verder brengt dan de universiteit alleen. Als ik straks mensen aanneem zal ik altijd naar ervaring kijken, niet naar cijferlijsten. Dat is vaak mijn kritiek ten opzichte van beschermde studenten: ze weten niet goed hoe de

“De vakken die ik op de faculteit volg, helpen me niet bij het inkopen van flessen cola.”

bij welke partij weet ik nog niet. Ik ben een beetje zoekende. Mijn moeder zit hier in Amsterdam in de gemeenteraad voor Groenlinks, dus hier heb ik op haar gestemd. Landelijk stem ik SP. Ik ben eigenlijk niet zo'n fan van het democratisch proces. Churchill zei ooit eens: "Democratie is het minst slechte systeem". Ik heb in mijn tijd bij Dansen bij Jansen veel boeken gelezen en eigenlijk ben ik Trotskist. Iedereen schreeuwt nu tegen me: "Je hebt nu een eigen bedrijf, over vijftien jaar stem je VVD." Maar dan zeg ik: "Dat lijkt me erg sterk".'

wereld echt in elkaar zit. Laatst vroeg iemand in een college of hij wat langer mocht doen over een opdracht, omdat hij een baantje van 14 uur per week naast zijn studie had. Dan denk ik: "Gast, ik werk er heel wat meer uurtjes bij." Door veel naast je studie te doen, krijg je juist op een positieve manier meer mee van het leven buiten de universiteit. En daar is nog nooit iemand slechter van geworden.' **RE**

Melle Bijlsma is tweedejaars student Algemene Economie. Daarnaast is hij ook politiek actief als bestuurslid van D66 Amsterdam.

De klachtenstudent

Aan het begin van het studiejaar 2005/2006 is op aanraden van de Facultaire Studentenraad (FSR) de functie van de UvA-klachtenstudent aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) in het leven geroepen. Volgens de FSR zou een klachtenstudent de positie van vraagbaak moeten vervullen. Omdat de functie bekleed wordt door een student zal een makkelijke benadering voor studenten het verschil moeten maken met overige klachten instanties. Bovendien zal de klachtenstudent een groter inlevingsvermogen hebben. Het leek mij als vierdejaars studente Algemene Economie een uitdaging. Helemaal omdat ik mijn nieuwe rol, als onpartijdige link tussen student en UvA, zelf mocht invullen en promoten.

Om te beginnen heb ik de mogelijkheden die de UvA biedt om problemen op te lossen bekeken. Het blijkt dat je als student bij een enorm scala aan instanties terecht kan. Ook voor mij was het niet duidelijk wie ik bij welk probleem in zou moeten schakelen en daarom maakte ik bij hen allemaal een afspraak, van studieadviseurs, tot examencommissie, tot UvA-ombudsman. Wat mij vooral opviel was dat zij de aanstelling van de klachtenstudent een goed idee vonden. De reden waarom een student een klacht vaak laat zitten is dat hij of zij niet direct een officiële klacht wil plaatsen. De klachtenstudent biedt uitkomst.

Nadat ik de aard van de problemen waarmee ik mogelijk te maken zou kunnen krijgen had bekeken werd het belangrijk dat studenten mij konden vinden. Dit bleek makkelijker gezegd dan gedaan. Ondanks mijn promotietour bij eerstejaarsstudenten, e-mails en flyers duurde het langer dan verwacht voordat problemen en klachten zich aan deden.

Gaat alles dan op rolletjes binnen de faculteit en zijn er geen klachten? Integendeel, na het plaatsen van een link op

de UvA-website druppelen de problemen inmiddels binnen. Studenten blijken vooral tijdens tentamenperiodes problemen te hebben, variërend van het niet naar het toilet mogen tot het afgaan van het brandalarm tijdens tentamens. Ook het vergeten van inschrijvingen voor zowel colleges als tentamens is een veel voorkomend probleem. Laksheid speelt hierbij soms een grote rol. Studenten zoeken via mij een weg om alsnog deel te nemen aan tentamens. Ook vragen studenten of het mogelijk is colleges te volgen waarvan ze niet aan de ingangseisen voldoen. Het kan zijn dat een student te maken heeft met een speciale regeling waardoor hij of zij inderdaad recht heeft op het volgen van een bepaald college zonder aan de ingangseisen te voldoen.

Niet alleen bij dergelijke problemen blijken studenten zo nu en dan een steuntje in de rug nodig te hebben. Vooral bij aanmerkingen op de manier waarop sommige docenten colleges geven, nakijktermijnen, collegezalen, of de inhoud van colleges verdienen een discrete aanpak. De klachtenstudent blijkt een ideale weg om een probleem discreet te plaatsen. Ik kan geen wonderen verrichten maar ik kan er

wel voor zorgen dat problemen gehoord worden. Bovendien kan ik je in de juiste richting sturen wanneer je niet weet waar je terecht kunt met je probleem of klacht. Ik kan op een informele manier voor je informeren of alarmeren en dat blijkt te werken.

De klachtenstudent is Florentine Beentjes. Je kunt haar bereiken via e-mail: klachtenstudent-fee@uva.nl

ADV NUON

ADV ERNST & YOUNG